

ลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับ

- จากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยและหนังสือการ์ตูน

ในการศึกษาถึงลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยและหนังสือการ์ตูน ได้ศึกษาจากความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และแยกวิเคราะห์ในประเด็น

1. การรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความคิดของเด็ก
2. ลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยและหนังสือการ์ตูน

I. การรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความคิดของเด็ก

การรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความคิดของเด็ก โดยแยกตามประเภทของสื่อว่า เด็กนักเรียนมีวิธีการเข้าใจความหมายเชิงจริยธรรมที่ปรากฏนั้นจากอะไร

หนังสือแบบเรียนภาษาไทย

เด็กนักเรียนได้รับรู้ความหมายจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยจากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. บทบรรยาย คำสนทนา นักเรียนหลายคนได้กล่าวว่าสามารถรับรู้จริยธรรมที่มีในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยจากบทบรรยายหรือบทสนทนา ซึ่งหนังสือแบบเรียนภาษาไทยใช้เป็นองค์ประกอบหลักในการนำเสนอ ความคิดเห็นของนักเรียนที่กล่าวว่ารับรู้จริยธรรมจากองค์ประกอบนี้ คือ

ด.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "จำได้ว่าเวลาอ่านเรื่องจะมีเขียนไว้ในหนังสือ เช่น เรื่อง ศักดิ์ศรีที่เขียนว่า คนที่ฆ่าพ่ออย่างทรพีสมควรแล้วที่จะถูกเรียกว่า ไร้อกตัญญู คนอกตัญญู เป็นคนไม่ดี อ่านแล้วก็รู้ทันทีว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่น่าทำ ถ้าทำจะถูกว่า ถ้าดูจากรูปไม่รู้เรื่อง รูปมีน้อยแล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นคนรูปเป็นใคร"

ความคิดเห็นของด.ญ. พิศดา เกี่ยวกับการรับรู้ พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริม คือความอกตัญญู จากบทบรรยายหรือบทสนทนาที่ปรากฏในหนังสือภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของด.ช. ปริญา สากระแส ที่ว่า

"เวลาอ่านหนังสือภาษาไทยบางเรื่อง เขาจะเขียนไว้เลยว่าจริยธรรมนี้หมายถึงอะไร อย่างเรื่องความอกตัญญู คนที่ฆ่าพ่อ คนที่ลบหลู่คนที่มีบุญคุณ เขาเรียกคนอกตัญญู"

และสอดคล้องกับความคิดเห็นของด.ญ. พัชรดา ที่ว่า สามารถรับรู้จริยธรรมเกี่ยวกับความมีน้ำใจจากการอ่านบทบรรยายหรือบทสนทนาในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย

ด.ญ. พัชรดา พ่วงเจริญ "ตอนที่อ่านเรื่องพิชไมตรีจำได้ว่าตอนท้าย ๆ เขาเขียนไว้ว่า ปลุกพิชเขาใช้น้ำรดให้เจริญเติบโต แต่ถ้าปลุกพิชไมตรีก็ให้น้ำใจรดจึงจะเจริญงอกงาม มันก็น่าจะหมายความว่า ถ้าเรามีน้ำใจให้กันเราก็จะมีไมตรีต่อกันด้วย"

ด.ช. เอนก เวชพันธ์ "จำไม่ได้ว่าเรื่องไหน แต่รู้ว่าเนื้อเรื่องเขาเขียนไว้ว่าทำแบบนี้แล้วเรียกว่าเป็นคนดี มีจริยธรรม เพียงแต่เขาไม่ได้บอกว่าเป็นจริยธรรมอะไร อย่างบอกว่าเป็นความกตัญญู"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "อย่างเรื่องแม่จำ เพื่อน ๆ ของเพชรเขาบอกว่า เพชร มีความกตัญญู ดังนั้นพออ่านแล้วก็รู้เลยว่า มีจริยธรรมอยู่

จะเห็นว่านักเรียนสี่คนแรกกล่าวว่ามีจริยธรรมอะไรจากสิ่งที่เขียนไว้ในเนื้อหา ซึ่งอาจเป็นส่วนของบทบรรยาย หรือบทสนทนา ส่วนความคิดเห็นของด.ญ. ดวงกมล กล่าว

ถึงการรับรู้จริยธรรมว่ารู้ได้จากที่เพื่อนของเพชรบอก นั้นอาจจะหมายถึงได้รับจากบทสนทนา

บทบรรยายหรือบทสนทนาเป็นส่วนที่พบเห็นได้ชัดเจนที่สุดในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย และยังคงถูกใช้เป็นองค์ประกอบหลักในการเสนอเนื้อหา ทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหาทางภาษาและส่วนของจริยธรรมที่บรรจุไว้ด้วย จากทัศนะของนักเรียนข้างต้นแสดงว่า นักเรียนรับรู้ความหมายจริยธรรมที่เขียนไว้ด้วยตัวอักษร(รูปธรรม)โดยตรง อย่างคำว่า ออกตัญญู หมายถึง คนไม่ดี คนที่ฆ่าพ่อ คนที่ไม่รู้บุญคุณคน เป็นต้น ซึ่งตรงกับที่ ชอง เปียเจท(Jean Piaget:1960)และ เจโรม เอส บรูเนอร์ (Jerome S. Bruner:1964)กล่าวว่า ภาษาเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นถ้อยคำ(Verbal Expression) และปรีชา ช่างขวัญยืน(2517) กล่าวว่า หน้าที่ประการหนึ่งของภาษาคือ ให้ข้อเท็จจริง คือ บอกหรือยืนยันว่าอะไรเป็นอะไร นั่นคือเมื่อนักเรียนอ่านเนื้อหาเหล่านี้จึงรับเอาความหมายจริยธรรมนั้นไว้ได้ทันที ไม่ต้องตีความอีก

2. พฤติกรรมของตัวละคร การรับรู้ความหมายจริยธรรมที่ได้นำเสนอในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย นอกจากจะรับรู้ผ่านบทบรรยาย คำสนทนาของตัวละครแล้ว ยังสามารถรับรู้ได้จากพฤติกรรมหรือกระทำของตัวละครด้วย ว่าการกระทำเช่นใดควรประพฤติหรือปฏิบัติตาม ปฏิบัติแล้วได้รับการยกย่อง ชื่นชม การกระทำใดไม่สมควรกระทำ เมื่อกระทำจะได้รับการตำหนิหรือลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ ความคิดเห็นของนักเรียนที่กล่าวว่าการรับรู้ความหมายจริยธรรมจากองค์ประกอบนี้ คือ

ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "ตอนที่ผมอ่านเรื่องพระรถเสน ผมว่าพระรถเสนมีความกตัญญูต่อแม่ คือ รู้ว่าแม่คือผู้ให้กำเนิดและพยายามเลี้ยงดูลูกทั้งที่ตัวเองตาบอด เมื่อพระรถเสนโตขึ้นมีโรคกาสช่วยเหลือแม่ให้หายจากตาบอดได้ก็ทำ"

ด.ช.ปรีดา สามารถรับรู้ว่าพระรถเสนมีความกตัญญู และความหมายของความกตัญญูนั้นนอกจากระลึกถึงผู้มีบุญคุณแล้ว ถ้ามีโรคกาสต้องทดแทนคุณด้วย

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "ผมว่าการที่เพื่อน ๆ ของชูใจเอาสิ่งของไปให้ชูใจ ไปช่วยทำงาน ช่วยขายขนม โดยที่ชูใจไม่ได้ขอร้อง เป็นความเอื้อเฟื้อที่เพื่อนมีให้กัน"

ค.ช. สุทธิพงษ์ รู้ว่าพฤติกรรมของเพื่อน ๆ ชูใจ ช่วยเหลือชูใจนั้นเป็นการแสดงถึงจริยธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ค.ญ. สุวรรตน์ ลือสุขประเสริฐ "เรื่องทางชีวิตมีอยู่ตอนที่พูดถึงอาของชูใจถูกรถชนต้องเข้าโรงพยาบาล ย่าและชูใจต้องช่วยกันทำขนมขาย เพื่อหารายได้ไว้ใช้ในครอบครัวแล้วเพื่อน ๆ ผู้ปกครองของเพื่อน ปิตินาปลานิลฝึกมาให้ ลุงของวีระนำกล้วยมาให้ มานีน้าฝึกมาให้ เพชรไม่มีของก็มาช่วยขุดมะพร้าว ช่วยเอาของไปขาย คนเหล่านี้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อสิ่งที่ตนมีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น"

สุวรรตน์กล่าวถึงพฤติกรรมของเพื่อนชูใจที่นำสิ่งของหรือแรงกายมาให้ มาช่วยชูใจและ ย่านั้น หมายถึง การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

จากพฤติกรรมของตัวละครที่นักเรียนได้ยกตัวอย่างมาให้เห็น แสดงว่านักเรียนรับรู้ ว่าพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้นแสดงถึงจริยธรรมใด และความคิดเห็นนี้เองทำให้ทราบว่านักเรียนรู้อำนาจลักษณะของพฤติกรรมเช่นใดแสดงถึงจริยธรรมได้บ้าง เป็นจริยธรรมชนิดใด

3. แก่นของเนื้อเรื่องในแต่ละบท เป็นสาระสำคัญหรือแนวความคิดของผู้เขียนที่ต้องการสื่อสารมายังนักเรียน ซึ่งบางครั้งผู้เขียนอาจบอกนักเรียนตรง ๆ หรือให้ตัวละครเป็นผู้บอก แต่โดยมากแล้วไม่ค่อยบอกตรง ๆ นักเรียนต้องค้นหาสาระสำคัญของเรื่องเอง หรือรู้จากครูผู้สอน ว่ามีจริยธรรมและความหมายของจริยธรรมจากแก่นของเรื่องในแต่ละบทแต่ละตอนอย่างไร จริยธรรมที่นักเรียนรับรู้ได้จากแก่นของเรื่อง

ค.ญ. วาสนา เข้มทอง "ในหนังสือเรียนก็มีคนมีน้ำใจ อย่างมานีน้ากับเพื่อนที่คิดช่วย วัฒนาแก้ปัญหาเรื่องน้ำและเรื่องพ่อ ในเรื่องพีชไมตรี"

ตามที่สนะของค.ญ. วาสนา ที่กล่าวมา รับรู้ได้ว่าเรื่องพีชไมตรีนี้มีจริยธรรมเกี่ยวกับความมีน้ำใจ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของค.ช. ทรงวุฒิที่ว่า

"เรื่องพีชไมตรีใจครับที่พวกเรามีน้ำใจเอื้อเพื่อจะช่วยพัฒนาแก้ปัญหา และคิดจะยกตัวให้เจ้าของไร่ข้าง ๆ ผมว่าการให้เป็นการแสดงความเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น"

ด.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "เวลาอ่านเรื่องจบแล้วจะรู้ว่าเรื่องนี้สอนอะไร อย่างเรื่องแม่จ๋า ก็บอกให้เรากตัญญู คนในกตัญญูในเรื่องคือเพชร ที่เพชรทำไม่ช่วยแม่ทำงานหาเงิน ไม่อยากให้แม่ลำบาก ทำงานแทนแม่ ซื้้อตระกร้าใบใหม่ให้แม่ ทำแบบนี้เป็นการกตัญญู"

ด.ญ. พิศดาเห็นว่าเมื่ออ่านเนื้อเรื่องจบก็รู้ว่าเรื่องนี้สอนเรื่องอะไร นั่นแสดงว่าสามารถรับรู้จริยธรรมได้จากแก่นหรือสาระสำคัญของเรื่อง และความคิดเห็นนั้นก็สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ด.ญ. ดวงกมล ที่ว่า

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "บางทีก็บอกไม่ถูกเหมือนกันว่ารู้อะไรอย่างไรว่ามีจริยธรรมอย่างนั้น แต่พออ่านจบแล้วก็รู้ว่ารู้อะไรอย่างเรื่องร่วมแรงร่วมใจ อ่านแล้วรู้ว่าคนในเรื่องมีความสามัคคีช่วยกันทำงาน เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือกัน อย่างพัฒนาอยู่คนละโรงเรียนยังมาช่วยเลย"

ด.ช. ปริญา สากระแส "เวลาอ่านหนังสือแต่ละเรื่องแล้ว ถ้าไม่มีครูอธิบายบางเรื่องก็รู้อะไรสอนอะไร บางเรื่องก็ไม่รู้ ที่รู้อะไรก็เหมือนเรื่องเพื่อนของเพชร ก็สอนว่าถ้ามีเพื่อนดี เวลาเรามีเรื่องเดือดร้อนเพื่อนก็ช่วยเหลือ เพื่อนก็ห่วงใยเรา "

ส่วนความคิดเห็นของด.ช. ปริญาเกี่ยวกับการรับรู้จริยธรรมในหนังสือภาษาไทยมีทั้งเกิดจากการอ่านแล้วประมวลสาระสำคัญของเรื่องเอง แต่บางครั้ง สาระสำคัญหรือแก่นของเรื่องนั้นได้รับจากครูผู้สอน

จากความคิดเห็นของนักเรียนจะเห็นได้ว่า แก่นของเรื่องที่เสนอ เมื่ออ่านแล้วพอจะประมวลได้ว่าสอดแทรกหรือสอนจริยธรรมอะไรในเนื้อหานั้น แต่โดยส่วนใหญ่ นักเรียนจะรู้จักจริยธรรมนั้นมาก่อนแล้ว เช่น รู้ว่าความกตัญญูหมายถึงอะไร แล้วก็มาคิดว่าตัวละครนั้นแสดงพฤติกรรมที่เรียกว่าความกตัญญูหรือไม่ นั่นหมายความว่านักเรียนเข้าใจถึงสาระสำคัญที่ผู้เขียนตั้งใจจะสอดแทรกในเนื้อหานั้นได้

หลาย ๆ คนเห็นว่าวิธีการสอดแทรกจริยธรรมอยู่ในเนื้อหาโดยใช้เหตุการณ์หรือการกระทำนั้นสอนให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น เป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการสอนโดยที่เด็กไม่รู้ตัวว่าถูกสอน ทำให้เด็กรู้สึกเหมือนกับว่าตนคือผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการใช้ความสามารถของตัวเองให้เกิดประโยชน์ แต่การทำเช่นนี้ใช้การบรรยายการเล่าเรื่องเป็นสำคัญ ซึ่งจะประกอบด้วยข้อความมากจึงทำให้เกิดภาพหรืออารมณ์ที่ต้องการได้ เด็กจดส่วนใหญ่จะไม่ชอบการบรรยาย ยิ่งนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนไม่สูงนัก จะมีความสนใจในสิ่งที่ทำเฉพาะช่วงสั้น และถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ชอบแล้วละก็ความสนใจที่ให้แทบจะไม่มีเลย แล้วสิ่งที่เราต้องการนำเสนอเด็กจะรับรู้หรือไม่

การรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความรู้สึกนึกคิดของเด็กของหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ได้สร้างจากบทบรรยายบทสนทนาโดยตรง และเกิดจากการประมวลจากพฤติกรรมของตัวละครและแก่นของเรื่องว่าเรื่องนั้น ๆ สอนจริยธรรมอะไร ต่อไปจะกล่าวถึงการรับรู้จริยธรรมจากหนังสือการ์ตูนตามความรู้สึกของเด็ก

หนังสือการ์ตูน

วิธีการรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ที่ได้จากหนังสือการ์ตูนรับรู้จากองค์ประกอบใดบ้าง

1. ภาพ คำสนทนา คำบรรยาย ทั้งสามสิ่งจะประกอบให้เกิดความหมายจริยธรรมได้อย่างไร เราลองมาฟังความคิดเห็นของเด็กดู

ค.ช. ปริณญา สากระแส "เวลาอ่านการ์ตูน ตอนแรกจะดูภาพก่อน เวลาดูภาพก็รู้ว่าเรื่องราวเป็นอย่างไรคร่าว ๆ เช่น รู้ว่ามีการต่อสู้ รู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดที่ใด ถ้าจะให้รู้มากขึ้นก็จะอ่านคำสนทนาหรือคำบรรยายคร่าว ๆ ก่อน แล้วจะกลับมาอ่านใหม่โดยตลอดอีกครั้งหนึ่ง เวลาอ่านก็จะรู้ว่าตัวละครมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไรโดยดูจากหน้าตาท่าทาง และลักษณะของวงคำพูด แต่ไม่ได้นึกไปตามนั้น เช่นวงคำพูดหยักไปหยักมามาก ๆ แสดงว่าผู้พูดกำลังตะโกน แต่เวลาอ่านก็อ่านคำพูดนั้นธรรมดา เรื่องดรากรอนบอล ภาพทำให้ผมรู้เรื่อง

ราวบางส่วนรู้ว่าตัวการ์ตูนมีความรู้สึกมีอารมณ์อย่างไรจากสีหน้าท่าทาง คำพูด คำบรรยาย ทำให้รู้ถึงเหตุการณ์ที่กล่าวถึง อย่างตอนที่เบจิด้าสู้กับเซล ทรังครุสซึ่งเป็นลูกของเบจิด้าเป็นห่วงกลัวว่าพ่อจะเสียชีวิต แต่ก็ไม่กล้าเข้าไปช่วย ทั้งที่คุริรินบอกให้เข้าช่วย เพราะทรังครุสรู้ว่าพ่อ เป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเองมาก ยอมที่จะพ่ายแพ้มากกว่าที่เสียหน้าให้เด็กมาช่วยตน ทำให้ผมรู้ว่าทรังครุสมีความกตัญญูต่อพ่อแต่แสดงออกไม่เหมือนกับคนอื่น "

ในทัศนะของด.ช.ปริญญา สามารถรับรู้เรื่องราวจากภาพได้บางส่วนและยังอ่านบทสนทนาหรือบรรยายประกอบด้วยความเข้าใจถึงเนื้อเรื่องถึงพฤติกรรมของตัวละครก็มีมากขึ้น ดังตัวอย่างของความกตัญญูของลูก ไม่ว่าจะ เป็นทรังครุสที่มีต่อเบจิด้า หรือ หงอฮังที่มีต่อพ่อแม่หรือมีต่อปีตรกรร ซึ่งทัศนะนี้เหมือนกับด.ช.สุทธิพงษ์ที่ว่า

"ผมดูภาพก่อนเพื่อนแล้วอ่านคำพูด แค 2 อย่างนี้ก็รู้เรื่องแล้วว่าอะไรเป็นอะไร อย่างในดรากอนบอลอ่านคำพูดของหงอฮังก็รู้ว่าหงอฮังรักและเป็นห่วงพ่อแม่ แล้วก็รักปีตรกรร มากเหมือนกัน เพราะปีตรกรรเคยสอนการต่อสู้ให้ พ่อปีตรกรรตาย ก็หาทางช่วยชุบชีวิตให้ปีตรกรร หงอฮังเป็นเด็กที่กตัญญู"

ด.ญ. สุวรรรัตน์ ลือสุขประเสริฐ "อ่านการ์ตูนตอนแรกจะดูภาพต่างๆ ไปก่อน แล้วอ่านคำสนทนาคำบรรยายเพื่อให้รู้ว่ามียะไรเกิดขึ้นบ้าง ในคำสาปพารห์คนวาดรูปวาดได้สวย อยากรวดให้ได้แบบนี้บ้าง คำพูดทำให้รู้เรื่องที่เกิดขึ้นรู้ถึงความฉลาด ความเก่งของแคโรล ที่เอาตัวรอดได้เวลาคับขัน"

จะเห็นได้ว่า ด.ญ.สุวรรรัตน์ ด.ช.สุทธิพงษ์ และด.ช.ปริญญามีทัศนะตรงกันเกี่ยวกับการรับรู้ถึงเรื่องราว ความหมายของจริยธรรม จากการดูภาพ และอ่านบทสนทนาบทบรรยาย แต่ด.ญ.สุวรรรัตน์ รับรู้ถึงจริยธรรมความมีสติปัญญา และทัศนะเรื่องการรับรู้ความหมายจริยธรรมจากภาพ บทบรรยาย หรือบทสนทนา ก็สอดคล้องกับด.ญ.พัชรลดา พ่วงเจริญที่ว่า

"การ์ตูนถ้าภาพไม่สวยก็ไม่น่าดูแล้ว มีภาพเยอะ ๆ ก็ไม่ต้องใช้คำพูดมากไม่ต้องเขียนบรรยายเยอะ แล้วก็เข้าใจง่ายขึ้น เช่น เวลากรธ ถ้าบอกว่าทำหน้าที่ก็ต้องมาคิดอีกว่าหน้าที่ยังงัย บ้างมากหรือน้อย อย่างเรื่องโรดเรมอน เวลาใจแอนท์โรดรูปก็รู้แล้วว่าโรด แล้วถ้าใจแอนท์พูดคำไหนก็จะทำอย่างที่คุณเรื่อย เช่น ตอนที่ใจแอนท์กับรันบิตะไปตลุยแดนอาถรรพ์กัน ใจแอนท์บอกว่าจะช่วยเจ้าชายสุนัขแม้ว่าจะเกิดอันตรายก็ช่วย แล้วก็ทำจริง ๆ ด้วย"

ด.ญ. สุวรรณี รับรู้ถึงจริยธรรมความมีน้ำใจ ความเมตตากรุณาต่อเพื่อนและต่อเจ้าชายสุนัข ด.ญ. วาสนา เข้มทอง สามารถรับจริยธรรมเกี่ยวกับความรักเพื่อนดังนี้

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "อ่านการ์ตูนใครไม่รู้เรื่องแล้ว อ่านแล้วไม่สนุกหรือก ถ้าดูรูป อ่านคำพูดหรือคำบรรยายที่มีอยู่ก็รู้เรื่องหมดแล้ว ที่อ่านเรื่องดราคอนบอลก็เหมือนกันดูรูปรู้ว่าใครทำอะไร ถ้าอ่านคำพูดก็รู้แล้วก็เข้าใจมากขึ้น อย่างคุริรินกับหงอคงเป็นเพื่อนกันเวลาที่หงอคงถูกทำร้าย หน้าตาคุริรินเหมือนเจ็บไปด้วย คำพูดก็แสดงความเป็นห่วง ถ้าให้อ่านการ์ตูนที่มีแต่ภาพก็ไม่เอาเพราะรู้เรื่องไม่ทั้งหมดบางที่ต้องมาคิดเอาเองอีกถ้ามีแต่คำพูดก็ไม่เอาซึ่งก็เคยอ่าน มีรูปมากหน่อยมีคำพูดหรือคำอธิบายบ้างให้รู้เรื่องก็ดี"

ด.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "การ์ตูนคุณเฉพาะภาพก็พอจะรู้ว่าเรื่องเป็นอย่างไร ถ้าอ่านคำพูด คำบรรยายเพิ่มเติมด้วยก็เข้าใจหมดเลย อย่างตอนที่เรดิโอทำร้ายมายูมิ โลกาทังบอกเลยว่าอย่าทำมายูมิ ถ้าทำต้องเจอดีแน่ อย่างนี้ก็รู้แล้วว่าโลกาทังเป็นห่วงมายูมิ แต่ก็มีคำพูดบางอย่างไม่อ่าน อย่างเสียงประกอบกิริยาอาการต่อสู้ ที่ไม่อ่านเพราะอ่านไม่ออก เช่น เพี้ยวววว ไม่รู้ว่าอ่านยังงัย"

จะเห็นได้ว่านักเรียนทุกคนกล่าวว่า ภาพเป็นส่วนประกอบหลักของการ์ตูนที่ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องใช้คำบรรยายมากนัก ความรู้สึกที่ได้มีมากกว่าการอ่านเฉพาะคำบรรยาย คำพูดหรือคำสนทนาระหว่างตัวละคร แต่บทบรรยายหรือบทสนทนาจึงเป็นส่วนประกอบทำให้รู้และเข้าใจเรื่องราวได้มากขึ้น นอกจากนี้ภาพยังช่วยให้ไม่ต้องสร้างภาพในจินตนาการว่าเหตุการณ์นั้นตัวละคร จะมีสีหน้าท่าทาง ความรู้สึก อารมณ์

อย่างไร นั่นคือ ผู้อ่านสามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกได้เลย หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ภาพสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน

2. พฤติกรรมของตัวละคร

กิริยา อากาจร พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมา หรือลักษณะนิสัยของตัวละครได้แสดงออกมาสามารถทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ บางครั้งถึงขนาดตัดสินหรือให้คุณค่าได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ดี หรือบอกได้ว่าผู้มีการกระทำเช่นนั้นเรียกว่า คนดี รวมถึงเข้าใจพฤติกรรมที่ไม่สมควรกระทำด้วย ดังตัวอย่างความคิดเห็นดังนี้

ด.ช. เอนก เวชพันธ์ "ผมอ่านการ์ตูนแล้วรู้ว่าไครเป็นคนดี ไครเป็นคนไม่ดี ดูจากสิ่งที่เขาทำ อย่างพี่ผมว่าเขาไม่ดีเพราะชอบทำลาย ชอบฆ่าคน ชอบทำร้ายคนอื่น ไครทำแบบนี้ผมว่าเป็นคนไม่ดี"

การตัดสินหรือการให้คุณค่าของการกระทำความดี หรือความไม่ดีของมนุษย์ ด.ช. เอนกตัดสินจากพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมา เช่นเดียวกับความเห็นของด.ช. ปริดา ที่ว่า

"คนดีหรือไม่ดี ก็ดูว่าเขาทำอะไร อย่างหองคงช่วยชีวิตคนอื่นอย่างนี้ผมว่าเป็นคนดี อย่างคุณริณผมก็ว่าเขาดี รักเพื่อน ช่วยเพื่อนตลอด ตัวจะตายก็ไม่เป็นไร อย่างดร.เกรียร์ไม่ดีเพราะสร้างหุ่นยนต์มาทำลายคนอื่น" ตามความเห็นนี้ คนที่รักเพื่อนช่วยเหลือเพื่อนเป็นคนดี ส่วนคนที่ทำลายบุคคลอื่นเป็นคนไม่ดี ซึ่งก็คล้ายกับทัศนะของด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "อ่านแล้วรู้ว่าทำอย่างไรบอกว่าดี ทำอย่างไรจึงไม่ดี ถ้าทำไว้คนเดือดร้อนมาก ๆ ไม่ดี ถ้าทำแล้วคนได้ประโยชน์ก็ดี อย่างโรทาร์โร่ไปแอบดูผู้หญิง ผู้หญิงเดือดร้อนต้องคอยหลบ โรทาร์โร่ก็เป็นคนไม่ดี หรืออย่างฮุนเคลเรื่องดราคอนเคลสท์ตอนแรกก็ไม่ดีชอบฆ่าคน ตอนหลังกลับตัวเป็นคนดีมาฆ่าพวกบีศาจแทน การฆ่า ถ้าฆ่าคนไม่ดีก็ไม่เป็นไรฆ่าได้... เรื่องดราคอนบอล พวกหองคงจะสู้กับพวกดร.เกรียร์ หุ่นยนต์แปลงพวกเบจิด้า(ชาวไซย่าเหมือนกัน) พวกพริช แล้วก็เซล พวกนี้เป็นพวกไม่ดีชอบฆ่าคนที่ไม่มี

ความผิด ชอบทำลายข้าวของ อย่างกลุ่มของพริชชอบทำลายดาวต่าง ๆ เอาไปขายให้มนุษย์ต่างดาว"

ความคิดเห็นของทรงวุฒิ แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกในเรื่อง การฆ่าคน นั้นเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีไม่ควรส่งเสริม ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของด.ญ. ดวงมล ที่เห็นว่าพฤติกรรมของไอซิสที่ฆ่าคนก็ไม่ควรประพฤติดตาม และเห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี

ด.ญ. ดวงมล พ่วงกระแสร "อ่านแล้วรู้อย่างไร ไม่รู้ว่าจะรู้อย่างไรแต่รู้ว่าทำอย่างนี้ดี ทำอย่างนี้ไม่ดี อย่างไอซิสฆ่าองค์หญิงมีตามอน ุคยที่เขาไม่คิดอะไร อย่างนี้ไอซิสเป็นคนไม่ดี อย่างแครอลพบคนไม่รู้จักแต่เขาเตือนร้อน แครอลก็ช่วย อย่างนี้แครอลดี"

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "คนดีก็คือไม่ยอมตกอยู่ใต้อ่านาจนคนไม่ดี ใครทำแบบนั้นผมว่าเป็นคนดี อย่างเบจิด้าไม่ค่อยดีนัก แต่ก็ยังไม่เลือกเข้าข้างพริชที่ชอบทำลายดาวอื่น"

ตามความเห็นของสุทธิพงษ์ไม่สามารถระบุได้ว่าพฤติกรรมเช่นไร เป็นพฤติกรรมที่ดีหรือไม่ดี ส่วนพัชรลดาไม่เห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีสมาชิกในสังคมจะไม่สนับสนุน ส่วนพฤติกรรมที่ดีสังคมก็จะสนับสนุน ตามที่สนะต่อไป

ด.ญ. พัชรลดา พ่วงเจริญ "คนทำไม่ดีในการ์ตูนก็จะมีคนว่ามีคนต่อต้าน ถ้าใครทำดีก็จะมีคนเห็นด้วย อย่างเรนบิตะซี่ก็เยี่ยมแม่ก็คอยบ่นคอยว่า โครมมอนก็ต้องคอยบังคับทั้งที่บางทีก็บังคับไม่ได้ทำอะไร"

ด.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "อย่างเรื่องแล้วก็รู้ว่าเขารักเพื่อนหรือเปล่า อย่างใจแอนท์ถึงแม้จะชอบแก๊งเพื่อน แต่เวลาเตือนร้อนก็จะช่วย ถ้าเขาทำแบบนั้นก็เรียกว่าดี เราจะรู้ว่าดีหรือไม่ดี ต้องดูว่าเขาทำอะไร ทำกับใคร อย่างโรทาร์มีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี อย่างช่วยเหลือเพื่อน โศกเฉพาะมายูมิใครจะมาทำร้ายไม่ได้ อย่างหญิงคาร่าก็ช่วย หรือทำร้ายพวกนักเรียนเกเรก็ว่าโรทาร์ทำถูก ส่วนไม่ดีอย่างความลามก โรทาร์ลามกมาก ไม่เคย

เรียนหนังสือเลย แอบคู่มือหนังเปลี่ยนเสื้อผ้า"

พริดา ให้อกรอบของการกระทำดีหรือไม่ดีว่า อยู่ที่การกระทำว่าทำอะไร และทำอะไรใคร โดยยกตัวอย่างพฤติกรรมที่โรทาโรช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการกระทำดี แต่ขณะเดียวกัน การแอบคู่มือหนังเปลี่ยนเสื้อผ้า ความลามกของโรทาโรก็เป็นการกระทำที่ไม่ดี

ตามความคิดของนักเรียน เขาตัดสินใจว่าใครเป็นคนดีหรือไม่ดีจากพฤติกรรมที่ได้แสดงออก และพฤติกรรมนั้นแสดงกับใคร เช่น เรื่องการฆ่าคน โดยทั่วไปเราเห็นว่าเป็นสิ่งไม่ถูก แต่นักเรียนคิดว่าถ้าเราฆ่าคนไม่ดี การกระทำนั้นกลับไม่เรียกว่าทำไม่ดี สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนตัดสินใจคุณค่าว่าดีหรือไม่ดีจากพฤติกรรมหรือการกระทำ การกระทำที่ "ดี" "ถูกต้อง" "สมควร" คือเมื่อกระทำแล้วมักจะได้รับรางวัลด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่วนการกระทำที่ "ไม่ดี" "ไม่สมควร" เมื่อได้กระทำแล้วจะได้รับการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการบ่น ว่า หรือการลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรง ความคิดเห็นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบว่านักเรียนรับทราบถึงจริยธรรม เรื่องความลามก การประทุษร้ายร่างกาย ความรักเพื่อน เป็นต้น ในหนังสือการ์ตูนจากพฤติกรรมหรือการกระทำที่ตัวละครได้แสดงออกมา

3. แก่นของเรื่อง

การรับรู้ถึงจริยธรรมที่มีในหนังสือการ์ตูนนอกจากจะรับรู้ได้จาก ภาพ บทบรรยาย บทสนทนา พฤติกรรมของตัวละครแล้ว เราอาจทราบได้จากแก่นของเรื่อง ซึ่งมีทั้งแก่นของเรื่องทั้งหมดหรือแก่นของเรื่องในเฉพาะบางตอน แก่นของเรื่องมักจะเป็นส่วนที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน บางครั้งอาจบอกผู้อ่านตรง ๆ หรือให้ตัวละครเป็นผู้บอก แต่โดยมากผู้เขียนจะไม่บอกตรง ๆ ผู้อ่านต้องค้นหาเอง ซึ่งอาจจะตรงกับแก่นของเรื่องที่ผู้เขียนตั้งใจไว้หรือไม่ตรงก็มี เราลองมาดูทัศนะของนักเรียนว่าสามารถรับรู้จริยธรรมได้จากแก่นของเรื่องหรือไม่

ต.ญ. วาสนา เข้มทอง "เรื่องดรากออนบอลมี 2 พวก พวกหงอคงพวกนี้เป็นคนดีต่อสู้กับพวกคนไม่ดีอย่างพริช หุ่นยนต์แปลง คร.เกอร์ สู้แล้วฝ่ายหงอคงชนะ"

ด.ญ. วาสนา มีความเห็นว่าแก่นของเรื่องดราگونบอลมีคน 2 ประเภท คือ คนดี และคนไม่ดี ซึ่งทัศนะนี้คล้ายคลึงกับด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิชที่ว่า

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "ชอบอ่านเรื่องต่อสู้ ดราگونบอล ดราگونควอสท์ ไรทาร์ร่ ทุกเรื่องมีคนดีกับคนไม่ดี คนดีคือไม่ทำเรื่องเดือดร้อนให้คนอื่น คนไม่ดีชอบฆ่าคนที่ไม่มี ความผิด ทุกเรื่องถ้า 2 พวกนี้สู้กัน พวกคนดีก็ชนะทุกที"

ความคิดที่ว่า แก่นของเรื่องของการ์ตูนนั้นมีคน 2 ประเภทนั้นนอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีทัศนะของ ด.ญ. พิรดา ด.ญ. ดวงกมล และด.ช. เอนก ซึ่งความคิดเห็นส่วนมากได้ตัดสินหรือให้คุณค่ากับตัวละครแต่ละตัวแล้วว่าเป็นคนดี หรือไม่ดี ดังนี้

ด.ญ. พิรดา แม้นเจริญ "ที่อ่านมาก็ว่าเรื่องไรทาร์ร่สอนให้รู้ว่าคนเรามีทั้งดีและไม่ดี ถ้าคนดีช่วยกันกำจัดคนไม่ดี คนไม่ดีก็จะเหลือน้อยลง แล้วไรทาร์ร่สู้ที่ไรก็ไม่เคยแพ้เลย"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "เรื่องคำสาปพาริธ เรื่องนี้มีคน 2 พวก คนดีกับคนไม่ดี ตั้งแต่ภาค 1- ภาค 3 คนไม่ดีแพ้คนดีทุกภาคเลย อย่างไอซิสพยายามยิงยิงก็ยังไม่ แครอลไม่ได้ ส่วนแครอลก็ทำอะไรดีหมด" (การที่ไอซิสพยายามฆ่าแครอลเป็นสิ่งไม่ดี)

ด.ช. เอนก เวชพันธ์ "อ่านเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้มาหลายเรื่อง ทุกเรื่องก็มีคนดีกับคนไม่ดี พอสู้กันคนดีก็ชนะทุกที"

ด.ญ. พัชรลดา พ่วงเจริญ "บางคนอ่านเรื่องโดเรมอนแล้วบอกว่ามีแต่เรื่องตลก ที่จริงแล้วมีสิ่งที่ทำให้เห็นถึงลักษณะของคนที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง อย่างเรนบิตะที่ต้องพึ่งพาโดเรมอนอยู่เสมอ กับลักษณะของใจแค้นที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก เรื่องนี้มีคนดีบ้างไม่ดีบ้างปนกัน บางทีคนเดียวกันเดี๋ยวก็ดีเดี๋ยวก็ไม่ดี อย่างใจแค้นที่ปกติชอบเกเรเรนบิตะแต่เวลาเรนบิตะเดือดร้อนก็ช่วย"

จากทัศนะของพัชรลดา แสดงว่า ได้รับรู้ถึงจริยธรรมที่มีในโดเรมอน เรื่องความเชื่อมั่นในตนเองจากเรื่องที่ได้อ่านไป อาจจะกล่าวได้ว่ารับรู้จากโครงเรื่องหรือแก่นของเรื่อง

ค.ญ. สุวรรรัตน์ ลือสุขประเสริฐ "เรื่องคำสาปพาริที่สอนไม่ให้เราทำสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โอิชี่สว่าคนที่ขัดขวางความรัก มนุษย์เรามีทั้งคนดีและคนไม่ดี เวลาอยู่กับคนดีควรทำอย่างไร เวลาอยู่กับคนไม่ดีควรทำอย่างไร"

จากทัศนะของนักเรียน ทำให้พอจะกล่าวได้ว่านักเรียนรับรู้ถึงจริยธรรมที่แทรกอยู่ในแก่นของเรื่องไม่ว่าจะเป็น เรื่องของการทำดีได้ดี ความดีชนะความชั่ว เรื่องการเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น แก่นของเรื่องตามความคิดเห็นของนักเรียนอาจจะไม่ค่อยตรงกับแก่นของเรื่องที่น่าเสนอมากนัก ในบางเรื่องนักเรียนก็คิดตรงกับผู้เขียน ตรงกับผู้วิจัย บางเรื่องก็ไม่ตรง

การรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความคิดของเด็ก จากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย สามารถรับรู้จาก บทบรรยาย บทสนทนา พฤติกรรมของตัวละคร และแก่นของเรื่อง ในบางเรื่องบางบทรับรู้ได้จากพฤติกรรมที่ตัวละครแสดง บางบทรับรู้ได้จากบทบรรยายหรือบทสนทนา บางบทรับรู้ได้จากแก่นของแต่ละบท หรือบางทีก็รับรู้จากทุกองค์ประกอบรวมกัน ส่วนการรับรู้ความหมายจริยธรรมจากหนังสือการ์ตูนนั้นก็เช่นเดียวกันกับการรับรู้จากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย เพียงแต่เพิ่มองค์ประกอบเรื่องภาพเข้าไปด้วย ซึ่งภาพเป็นส่วนประกอบหลักที่สร้างความสนใจให้เด็กอ่านหนังสือประเภทนี้ และพยายามทำความเข้าใจถึงเนื้อหาถึงเรื่องราว การที่ศึกษาถึงการรับรู้ความหมายจริยธรรมตามความคิดของเด็กนี้ คงพอจะทำให้เข้าใจและทราบถึงวิธีการในการนำเสนอความคิดด้านจริยธรรมกับเด็ก ว่าควรจะมีวิธีการอย่างไรจึงทำให้เด็กเข้าใจถึงจริยธรรมได้บ้าง

II. ลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยและหนังสือการ์ตูน

การวิเคราะห์ถึงลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย วิเคราะห์จากความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนรับรู้ว่ามีในสื่อทั้ง 2 ประเภท ซึ่งแยกตามประเภทของสื่อได้ดังนี้

ลักษณะ ประเภท และความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือภาษาไทย

ในการศึกษาถึงลักษณะ ประเภทและความหมายของจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย พบว่าจริยธรรมที่เด็กได้รับมี 2 ประเภท คือ

- จริยธรรมที่ควรส่งเสริม
- พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริม

จริยธรรมที่ควรส่งเสริม

จริยธรรมที่จัดอยู่ในประเภทควรส่งเสริม และนักเรียนได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย มีจริยธรรมดังต่อไปนี้

1. ความกตัญญู
2. การคบมิตร ความรักเพื่อน ความสามัคคี
3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1. ความกตัญญู เป็นจริยธรรมที่นักเรียนทุกคนกล่าวว่า มีปรากฏในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ยอมรับว่ามีอยู่มากและถือเป็นจริยธรรมที่เด่นชัดที่สุด ลักษณะและความหมายของความกตัญญูตามความคิด หรือตามที่นักเรียนรับรู้ได้คือ

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "คิดว่า เป็นการทำที่เราควรรักและเคารพผู้มีพระคุณ ถ้ามีโอกาสก็ทดแทนคุณ เรื่องนี้ที่ผมทำอยู่ก็มี ระลึกถึงบุญคุณของพ่อที่ได้ให้กำเนิดและให้การเลี้ยงดู แต่ตอนนั้นผมไม่ได้อยู่กับพ่อแต่อยู่กับน้ำและยาย เลยไม่ได้มีโอกาสทำอะไรให้ได้ คงทำเพียงตั้งใจเรียนให้มากขึ้น พยายามสอบเข้าโรงเรียนที่พ่ออยากให้ผมเข้าไปเรียนให้ได้ ส่วนน้ำและยายผมก็รักและเคารพ โดยเฉพาะยายผมรักมาก ที่ผมทำให้น้ำและยายก็มีทำตัวเองไม่ทำให้น้ำและยายเป็นห่วง เรื่องความประพฤติ การเรียน การคบเพื่อนรวมทั้งช่วยทำงานในบ้านบ้าง เช่น ล้างจาน ถูบ้าน ผมไม่ค่อยแน่ใจนะครับว่าที่ผมทำเป็นการกตัญญูหรือเปล่า ผมอาจทำไม่ได้เท่ากับเพชรที่ช่วยหารายได้พิเศษไปรับจ้างล้างจาน หรือทำงานอื่นแทนพ่อแม่"

ความคิดเห็นของด.ช. เอนก ในเรื่องความกตัญญู ที่นอกจากจะระลึกถึงผู้มีพระคุณแล้ว เมื่อมีโอกาสดังตอบแทนบุญคุณเท่าที่ความสามารถจะกระทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติของ ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "ตอนที่ผมอ่านเรื่องพระรถเสน ผมว่าพระรถเสนมีความกตัญญูต่อแม่ คือรู้ว่าแม่คือผู้ให้กำเนิดและพยายามเลี้ยงดูลูกทั้งที่ตัวเองตาบอด เมื่อพระรถเสนโตขึ้นมีโอกาช่วยเหลือแม่ให้หายจากตาบอดได้ก็ทำเพื่อแม่ ไม่เห็นแก่ความรักที่มีต่อนางเมรี ทำให้แม่มีความสุข ที่ผมเคยทำคือทำให้แม่สบายใจ อย่างทำตัวไม่ให้มีปัญหา บางทีก็ช่วยแม่ทำงาน อย่างล้างจาน งานของพ่อไม่ได้ช่วยไม่รู้เรื่องทั้งเรื่องเรือ เรื่องทำวนอยู่บ้านไม่ค่อยได้ทำอะไร กลับจากเรียนหนังสือก็ทำการบ้าน ดูโทรทัศน์ อ่านการ์ตูนเล่นเอง"

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "ความกตัญญูที่เคยอ่านพบในหนังสือเรียนก็เรื่องพระรถเสน ใจ พระรถเสนรักพ่อ รักแม่ รักน้ำ ทุกคนเป็นคนที่บุญคุณกับพระรถเสน พระรถเสนก็รัก ผมก็รักแม่รักน้ำแบบพระรถเสนรักยายด้วย แต่บางทีไม่ได้บอกว่ารักหรือ รักไว้ในใจ อยู่บ้านไม่ค่อยได้ทำอะไรให้แม่ ที่มีบางทีก็ไปร้านช่วยคิดเงินบ้างแต่ส่วนใหญ่จะกินมากกว่า ไม่ต้องทำอะไรแม่ให้เรียนอย่างเดียว"

ทัศนคติเกี่ยวกับความกตัญญูของทรงวุฒินี้ จะแตกต่างจากเพื่อนข้างตรงที่ คิดว่าไม่จำเป็นต้องแสดงออกมากนัก เรื่องความรัก ความระลึกถึงผู้มีบุญคุณกับตน ส่วนในเรื่องของความหมายและลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู หรือตัวละครในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่มีพฤติกรรมประเภทนี้ ยังมีความเห็นสอดคล้องกับสุทธิพงษ์ สวัสดิ์

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "น่าจะหมายถึง การเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ รักพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่มีความสุข เช่น เรียนหนังสือเก่ง ๆ แม่ให้ไปสอบที่ไหนก็ตามใจแม่ อยู่บ้านไม่ได้ทำอะไร กลับจากโรงเรียนถ้าไม่มีการบ้านก็เล่นอะไรก็ได้ เรือไม่เคยไปดูไม่รู้เรื่อง ถ้ารักพ่อแม่แล้วกตัญญู ผมก็รักเหมือนกับมานี เพชรที่ไม่เคยทำให้พ่อแม่ไม่สบายใจ"

และความคิดเห็นที่ว่า การเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่สบายใจเป็นการแสดงความกตัญญูรูปหนึ่งนี้ คล้ายกับความเห็นของดวงกมล พ่วงกระแสร และปริญญา สากระแสร

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสรี่ "ที่อ่านมาในหนังสือภาษาไทยเพชรเป็นคนที่ กตัญญู ต่อพ่อแม่ รักแม่มาก จะคอยช่วยเหลือแม่ตลอด ตัวเองก็รักพ่อแม่รักทั้งพ่อแม่จริง ๆ และพ่อแม่บุญธรรม อย่างคุณแม่ถึงแม่จะไม่ใช่แม่แท้ ๆ แต่ก็รักเราเลี้ยงเรามา ท่านให้ทำอะไรก็ทำ อันไหนไม่ให้ทำก็อย่าทำ ไม่จู้ถูกดู เชื่อฟังคุณแม่ะดีที่สุด อยู่บ้านไม่ค่อยทำอะไรเท่าไรหรอก ถ้าเป็นเมื่อก่อนคุณแม่จัดแพชั่นริชวู ก็ไปเดินแพชั่นให้แม่ ได้สตั๊ดด้วยก็ดีละ อยู่บ้านก็ทำอะไรตามที่คุณแม่สั่งมากกว่าคนอื่น ไม่ชอบทำอะไรในหนังสือภาษาไทยนัก

ด.ช. ปริญญา สากระแสรี่ "ผมว่ากตัญญูคือ การรักพ่อแม่ เชื่อฟังพ่อแม่ไม่ควรทำอะไรให้พ่อแม่ไม่สบายใจ ช่วยทำงาน อย่างเพชรอย่างบิตีเขาช่วยพ่อแม่ทำงาน ผมอยู่บ้านก็ช่วยพ่อแม่ทำงาน แต่ไม่ได้ทำทั้งวันแบบบิตี ทำบ้างอย่างล้างจาน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ แต่ส่วนใหญ่นะจะเล่นมากกว่า"

ด.ญ. พิรดา แม้นเจริญ "คนในหนังสือภาษาไทยส่วนใหญ่ก็กตัญญู รักเคารพพ่อแม่ คนที่มีบุญคุณ ตอบแทนคุณเมื่อมีโอกาส อย่างมานะไปอาศัยอยู่บ้านลุงก็จะช่วยลุงทำงาน บิตีนอกจากจะทำงานของตัวเองแล้วยังช่วยทำงานแทนยาย แทนพ่อ เพชรก็ช่วยพ่อแม่หารายได้เลี้ยงครอบครัว ทำงานแทนพ่อแม่ทุกครั้งที่มีโอกาส ชูจก็ช่วยอาช่วยย่าทำงาน จันทรก็ช่วยน้าชายของ ที่ทำก็มีบางที่ช่วยแม่ทำงานบ้าน ล้างจาน ส่วนใหญ่แม่จะเป็นคนทำเพราะที่บ้านไม่มีคนใช้ ถ้าเป็นช่วงตัวก็ไม่ได้ทำเพราะกว่าจะกลับบ้านก็เย็นแล้ว กินข้าวทำการบ้านแล้วก็นอน แม่ชอบให้เรียนหนังสือก็เรียน พ่อเขาก็ถามบ่อยว่าเป็นยังไง ไปแข่งมาได้เท่าไร ถ้าได้รางวัลมาพ่อแม่ก็ดีใจ ตอนที่ไปตอบปัญหาที่กรุงเทพออกโทรทัศน์แม่ยังคอยดูเลย ถ้าให้ทำอย่างพวกบิตีคงไม่ได้ทำหรอก เพราะบางที่ไม่มีโอกาสทำ"

ด.ญ. พิรดา เห็นว่าการแสดงลักษณะของจริยธรรมเช่นเดียวกับ ตัวละครในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยคงจะเป็นเรื่องยากเพราะ จังหวะและโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมของความกตัญญูมีน้อยกว่า และทัศนคติที่สอดคล้องกับทัศนคติของ ด.ญ. สุวรรรัตน์และด.ญ. พิรดาที่ว่า

ด.ญ. สุวรรรัตน์ ลือสุขประเสริฐ "ในหนังสือภาษาไทยที่อ่านเรื่องแม่จำอ่านแล้วรู้ว่าเพชรมีความกตัญญู แล้วก็กตัญญูมากกว่าเพื่อน เขารักแม่ช่วยแม่ทำงานไม่ให้แม่เหนื่อยเกินไป

อย่างตัวเองจะช่วยแม่ทำกับข้าวทำความสะอาดบ้าน ช่วยคิดบัญชีบ้าง คงไม่ได้ทำมากอย่างเพชร แม่ไม่ให้ออกไปทำงานข้างนอกหรือกงานในบ้านมีให้ทำเยอะแยะ"

ด.ญ. พัชรลดา พ่วงเจริญ "อ่านเรื่องแม่จำแล้วยังรักแม่ สงสารเพชรที่แม่ตาย เพชรเขารักแม่มาก ช่วยแม่ทำงานในบ้าน ช่วยหาเงิน ซื้อของให้แม่ ทำให้แม่สบายใจ ใจรักก็ว่าเพชรตัณญ ตัวเองรักพ่อแม่เหมือนกัน ช่วยแม่เท่าที่ช่วยได้แต่ไม่ค่อยได้ช่วย แม่ให้เรียนหนังสืออย่างเดียว"

ด.ญ. วาสนา เข็มทอง "เพชรเป็นคนดี เขากตัญญูต่อแม่ รักแม่ช่วยแม่ทำงานไม่ให้แม่เหนื่อย รู้จากเรื่องแม่จำ แล้วต้องไม่อกตัญญูแบบพรพี ตัวเองก็ช่วยพ่อแม่ทำงาน รักพ่อแม่ กลับจากโรงเรียน ถ้ามีการบ้านก็ทำ ถ้าไม่มีก็ไปช่วยกรอกของ บางทีมีการบ้านก็ต้องไปช่วย ถ้าเขาทำไม่ทัน ที่ทำเพราะพ่อแม่บอกให้ทำให้ช่วย ไม่ได้ทำอย่างหนังสือหรือก ทำมาก่อน"

ตามที่สนะของด.ญ. วาสนา ยังไม่แน่ใจนักว่าการช่วยพ่อแม่ทำงานตามที่พ่อแม่บอกให้กระทำนั้นเป็นความกตัญญูหรือไม่ เพราะดูจะเป็นการทำตามหน้าที่ซึ่งต้องกระทำอยู่แล้วเมื่อมีเวลาว่าง

ในทัศนะของนักเรียนเกี่ยวกับความกตัญญูพอสรุปความหมายและลักษณะของความกตัญญูได้ว่า หมายถึงการรักและระลึกถึงผู้มีบุญคุณ โดยเฉพาะพ่อแม่ เมื่อมีโอกาสก็ตอบแทนบุญคุณด้วยการกระทำต่าง ๆ เช่น รักพ่อแม่ เชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยทำงานแบ่งเบาภาระ ทำให้เขาเหล่านั้นมีความสุขสบายใจ และต้องไม่อกตัญญู จะสังเกตได้ว่าความกตัญญูในความคิดของนักเรียนจะหมายถึงความกตัญญูที่มีต่อพ่อแม่มากที่สุด และตัวละครที่นักเรียนเห็นว่ามีความกตัญญูมากที่สุดคือ เพชร เพชรเป็นเด็กที่รักแม่มากเห็นแม่ทำงานเหนื่อยก็อยากให้แม่พัก ตัวเองไปรับจ้างทำงานรับจ้างล้างจานหาเงินมาให้แม่ เพื่อให้ครอบครัวมีรายได้มากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่จะได้ดีขึ้น นอกจากนั้นงานสิ่งใดที่สามารถทำแทนแม่ได้ก็จะทำโดยไม่ต้องให้บอก นักเรียนหลายคนได้กล่าวถึงความกตัญญูที่ตนเคยทำ เช่น ทำงานบ้าน รดน้ำต้นไม้ ช่วยทำกับข้าวล้างจาน เชื่อฟังพ่อแม่ ทำตามความต้องการของพ่อแม่ ฯลฯ และผู้ที่ควรมีความกตัญญูต่อมากที่สุดคือพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่

2. การคบมิตร ความรักเพื่อน ความสามัคคี เป็นอีกจริยธรรมหนึ่งที่นักเรียนได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย นักเรียนมีความรับรู้ถึงจริยธรรมนี้ในเรื่องของความหมายและลักษณะดังนี้

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "เพื่อนที่อยู่ด้วยกันมานาน ๆ ก็จะรู้นิสัยกัน รู้ว่าเพื่อนชอบอะไรไม่ชอบอะไร เพื่อนคนไหนเอาแต่ใจตนเอง เพื่อนคนไหนเห็นแก่ตัว คนไหนซึ่งนอนอย่างพวกมานี้ บิตี เพชร วีระ ชูใจ พวกนี้เป็นเพื่อนกันมานานตั้งแต่เด็กบางคนอยู่โรงเรียนก็อยู่ห้องเดียวกัน บ้านก็อยู่ใกล้กัน เขารักกันมาก ใครมีปัญหาในเรื่องเดือดร้อนก็ช่วยเหลือช่วยกันแก้ไข เขาคบกันด้วยความจริงใจไม่ได้คบกันที่ฐานะรูปร่างหน้าตา หรือเรียนเก่งเรียนไม่เก่ง เพื่อนที่สนิทด้วยในห้องก็มีจารุณี บิยะมาศ แล้วก็เอ๋ แต่เอ๋ซึ่งนอนแล้วเวลาบอกให้ทำอะไรไม่ค่อยยอมทำ อย่างไม่ทำงานส่งครูช่วยกันบอกให้ทำก็ไม่ทำ เวลาครูให้ทำงานเป็นกลุ่มก็พยายามเอาเอ๋เข้ากลุ่มด้วยถึงแม้เขาจะไม่ยอมทำงานก็ตาม เพื่อนที่สนิทก็รักแล้วมีอะไรก็นึกถึงเพื่อนก่อน ของอะไรที่แบ่งให้เพื่อนได้ก็แบ่งให้เสมอ"

การคบเพื่อน ความรักเพื่อนในความหมายของดวงกมล หมายถึงรักและช่วยเหลือกัน เวลาเพื่อนเดือดร้อน เพื่อนในหนังสือเรียนเป็นคนดีทุกคน และทุกคนก็รักกันมาก ซึ่งไม่ค่อยเหมือนเพื่อนในชีวิตจริงมากนักที่ บางครั้งก็รักกันช่วยเหลือกัน แต่บางครั้งก็โกรธกันบ้างทะเลาะกันบ้าง ตามที่สนะนี้สอดคล้องกับด.ช. ทรงวุฒิ ด.ช. ปรีดา ด.ญ. วาสนา ด.ญ. พัชรลดา ดังนี้

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "ในหนังสือภาษาไทย พวกมานี้ บิตี เขารู้จักกันมานานแล้ว บ้านก็อยู่ใกล้กัน เรียนหนังสือด้วยกัน เล่นด้วยกัน เวลาไปไหนทำอะไรก็ชวนกันไป ไม่เคยเห็นทะเลาะกันเลย อย่างเรื่องพีชไมตรีก็ยั้งชวนกันไปเที่ยวแล้วยังช่วยพัฒนาเพื่อนใหม่ที่เพิ่งรู้จักแก้ปัญหาเรื่องนี้ในลำธารที่แห้งไปด้วย พวกเพื่อนในห้องที่คบแล้วสนิทกันก็ดูว่าใครินิสัยคล้ายกันก็เล่นด้วยกัน ใครเรื่องมากปัญหามากก็ไม่เล่นด้วยไม่คบด้วย เวลาเพื่อนต้องการความช่วยเหลือก็ช่วย อย่างตอนนั้นครูยัดการ์ตูนของเอนกไปก็ไปช่วยกันพูดกับครูของการ์ตูนคืน เป็นเพื่อนกันไม่ได้รักกันตลอดบางทีก็ทะเลาะกัน อย่างตุ้ยกับฉันทูฉันทูชอบต่อยกันเรื่อยเวลาห้ามก็ไม่ค่อยฟังต้องบอกว่าครูมาหรือไม่ก็จะไปฟ้องครูถึงจะเลิก"

ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "ในหนังสือภาษาไทยก็มีหลายเรื่องที่สอนเรื่องความสามัคคี อย่างเรื่องร่วมแรงร่วมใจ นักเรียนก็ช่วยกันสร้างโรงจอดรถจักรยาน เรื่องประธานนักเรียนก็ให้ช่วยกันหาเสียง เหมือนกับเมื่อตอนต้นปีพวกเพื่อนในห้องช่วยหาเสียงให้ปรีดาให้ได้ รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานนักเรียน แต่ไม่ช่วยเหมือนในหนังสือที่เขียนป้ายโปสเตอร์ที่ช่วยก็มีบอกกันห้องที่รู้จักให้เลือกเบอร์ของปรีดาแค่นั้น กับเพื่อนที่สนิทด้วยมาก ๆ เวลาเพื่อนเดือดร้อนก็ไปช่วย แต่ตัวเราต้องไม่เดือดร้อนไปด้วย อย่างให้ยืมวีดีโอเกมส์ ช่วยทำงานประดิษฐ์ให้เพราะพวกผู้ชายทำไม่ค่อยเป็นอย่างร้อยดอกไม้ส่งครู บางทีก็ช่วยซื้อของให้เพื่อนที่ไม่ได้อยู่ในตลาด(บางทีก็เอาค่าจ้างด้วย) เมื่อก่อนที่สนิทด้วยก็ไพโรจน์เพราะเรียนห้องเดียวกัน นั่งรถโรงเรียนคันเดียวกัน บ้างก็อยู่ใกล้กัน วันเสาร์อาทิตย์หรือบางทีเย็น ๆ ก็เล่นด้วยกัน เป็นอย่างนี้ตั้งแต่เล็ก ๆ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยสนิทแล้วเพราะไพโรจน์ชอบเก็บไม่ค่อยมีเพื่อนแบบพวกบิตที่รักกันช่วยกันทำงาน สามัคคีกันตลอด" ตามความเห็นนี้ความรักเพื่อนก็ให้เกิดความสามัคคี ให้ความช่วยเหลือกันในหมู่เพื่อนที่มากขึ้นกว่าเดิม

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "อยากมีเพื่อนแบบมานี่ที่ติดบมานี่ทุกคน แต่คงจะหาไม่ค่อยได้ เพราะคงไม่มีเพื่อนที่รักเป็นห่วงเพื่อนมากขนาดนั้น ถ้าเราหายไปอย่างมากที่สุดถึงแค่นั้น คงไม่มีใครตามหา บางทีเราไม่สบายยังไม่ได้ไปเยี่ยมเลย เพื่อน ๆ มานี่มีน้ำใจทุกคนรักกัน สามัคคีกัน ใครมีเรื่องเดือดร้อนก็คอยช่วยเหลือกัน เพื่อนในห้องก็ไม่มีความรักกันขนาดนั้น บางคนอยู่ในห้องเดียวกันยังไม่ได้พูดคุยเลย เพื่อนที่สนิทด้วยก็จะคุยกันเล่นด้วยกันเวลาเพื่อนอยากให้อะไรช่วยได้ก็ช่วย ถ้าช่วยไม่ได้ก็ไม่ช่วย อย่างเช่นให้ยืมของยืมการบ้านลอกก็ให้ยืม แต่ถ้าทำแล้วถูกครูตีก็ไม่ช่วยเหมือนกัน"

ด.ญ. พัชรลดา พ่วงเจริญ "เรื่องเพื่อนของเพชร พออ่านแล้วอยากมีเพื่อนแบบนี้บ้าง ที่คอยรักห่วงใยคอยช่วยเหลือเมื่อเพื่อนเดือดร้อน เพื่อนในห้องที่อยู่ในกลุ่มเราก็มีนิสัยคล้าย ๆ กันแต่ไม่เหมือนทั้งหมด บางทีก็รักกันบางทีก็โกรธกันงอนกันบ้าง เพื่อนที่สนิทเวลามีอะไรก็ชอบเล่าให้ฟัง บางทีก็ให้ช่วยคิดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ถ้าไม่สนิทก็ไม่ค่อยได้คุยหรือรู้ปัญหาของเพื่อน"

ด.ญ. หิรดา แม้นเจริญ "การคบเพื่อนต้องดูเพื่อนนิสัยดี ๆ ไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจช่วยเหลือกันเวลาเดือดร้อน ช่วยกันทำงาน แบ่งปันของให้กันบ้าง เวลาที่ช่วยเพื่อนก็คิดว่าตัวเองไม่เดือดร้อนไปด้วย อย่างออกไปรายงานหน้าชั้นแทน ทำรายงานให้ ให้ยืมการบ้านลอก ไม่อยากได้เพื่อนซี้จน บางทีมีอะไรก็ปรึกษากัน คนที่เราคบด้วยนาน ๆ ก็ต้องรักต้องผูกพันกันบ้าง อย่างพวกมานี้ได้เพื่อนดีเวลาเพื่อนต้องการความช่วยเหลือก็ช่วยทั้งที่ไม่ได้ออกปาก อย่างตอนที่อาของชูใจถูกรถชน ชูใจกับย่าต้องทำขนมไปขาย เพื่อน ๆ ก็มาช่วยกันทำ ช่วยเอาของมาให้ ช่วยเอาของไปขาย ทุกคนช่วยกันหมด"

ความหมายของการคบเพื่อนของหิรดา ก็คล้ายคลึงกับความคิดเห็นของนักเรียนคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การมีความจริงใจแก่กัน มีน้ำใจช่วยเหลือกัน แบ่งปันสิ่งของแก่เพื่อนแต่สิ่งที่มีให้แก่กันระหว่างเพื่อนนี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนกลับมาที่ตนอีก ซึ่งคล้ายกับความคิดเห็นของด.ช. เอนก

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "ในหนังสือภาษาไทยทุกคนเป็นเพื่อนกันแล้วก็ก็เป็นเพื่อนที่ดีด้วย ทุกคนคบกันด้วยความจริงใจ มีน้ำใจให้แก่กัน ไม่เคยคิดว่าเพื่อนคนนั้นจะต้องดีต่อตัวเองหรือเปล่า กับเพื่อนที่รู้จักกันมานานก็รักกันมาก หรือเพื่อนที่เพิ่งรู้จักก็ให้ความช่วยเหลือด้วยความจริงใจ อย่างพวกมานี้ช่วยพัฒนาแก้ปัญหาทั้งที่เพิ่งรู้จักและพูดคุยกันครั้งเดียว แล้วพัฒนาที่มีน้ำใจตอบไปช่วยตอนสร้างโรงจอดจักรยาน พวกนี้รักและสามัคคีกันจริง ๆ พวกเพื่อนในห้องที่คบกันก็ดูที่นิสัยคล้าย ๆ กัน พูดกันรู้เรื่อง พอคบไปนาน ๆ ก็ผูกพันกันรักกันแต่ก็ไม่มีมากนัก คอยช่วยเหลือกันบ้าง อย่างให้ลอกงานให้ยืมเกมสั้ยิมของบางทีก็ให้ไปเลย เวลาช่วยเพื่อนก็คิดว่าไม่ทำให้เดือดร้อนถ้าแค่ถูกครูตีก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าฟ้องผู้ปกครองก็ไม่เอา"

ด.ช. ปริณญา สากระแส "เวลาอ่านหนังสือแต่ละเรื่องแล้ว ถ้าไม่มีครูอธิบายบางเรื่องก็รู้ว่าสอนอะไร บางเรื่องก็ไม่รู้ ที่รู้เองก็มีอย่างเรื่องเพื่อนของเพชร ก็สอนว่าถ้ามีเพื่อนดีเวลามีเรื่องเดือดร้อนเพื่อนก็ช่วยเหลือ เพื่อนก็ห่วงใย เรื่องประธานนักเรียนเมื่อผมอ่านแล้ว ผมว่าเราทุกคนที่เป็นเพื่อนกันต้องช่วยเหลือกัน แบบบิ迪ช่วยมานี้และหัวหน้าห้องหาเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียน มีทั้งช่วยกันหาเสียง เขียนโปสเตอร์ ชักชวนให้เพื่อนนักเรียนเลือกทั้งสองคน ผมคิดว่าเราจะช่วยกันแบบนี้ได้ต้องคบกันมานาน เห็นแล้ว

ว่าเพื่อนคนนั้นดี มีน้ำใจตอบเราด้วย ไม่ใช่เราเป็นฝ่ายให้ฝ่ายเดียว อย่างผมกับวีรศรีช่วยกันเขียนการ์ตูนให้เพื่อนอ่าน เพื่อนที่อ่านส่วนใหญ่เป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกัน เพื่อนคนอื่นในกลุ่มมีอะไรก็มักจะแบ่งให้เราด้วย" ในทศวรรษนี้คิดว่าการคบเพื่อนเราต้องรักและช่วยเหลือเพื่อน

การคบมิตร ความรักเพื่อน ความสามัคคี ในความคิดของนักเรียนนั้นหมายถึง การรู้จักคบหาคนที่ดี เพื่อชักนำให้เราเป็นคนดี หรืออย่างน้อยเป็นเพื่อนที่ไม่ชักนำให้เรากระทำในสิ่งที่ผิด มีน้ำใจให้แกกันด้วยความจริงใจ และร่วมมือร่วมใจกันกระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือและผลของความช่วยเหลือที่มีให้เพื่อนต้องไม่ทำให้ตัวเองได้รับความเดือดร้อน เห็นอกเห็นใจกัน แบ่งปันสิ่งของที่มีให้แกกัน นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตัวละครในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ล้วนแต่เป็นผู้มีน้ำใจมีความจริงใจให้แกกัน ทั้งเพื่อนที่คบกันมานานหรือเพื่อนที่รู้จักกันเพียงวันเดียวก็มีน้ำใจให้แกกันช่วยเหลือกัน และจากการที่คบเพื่อนดี เวลาต้องการความช่วยเหลือ เพื่อนก็ช่วยโดยไม่ต้องขอร้อง หลายคนคิดอยากได้เพื่อนที่มีลักษณะเช่นในหนังสือแบบภาษาไทยที่รักเอาใจใส่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันช่วยกันทำงานจนสำเร็จ และอยากให้เพื่อนในชีวิตจริงมีลักษณะแบบนี้ การที่นักเรียนกล่าวเช่นนี้แสดงว่า สภาพความเป็นจริงในสังคมที่นักเรียนเป็นสมาชิกอยู่ไม่มีลักษณะที่ตรงกับแบบเรียนมากนัก อาจเป็นสิ่งสมมติที่ผู้เขียนต้องการสร้างให้เกิดขึ้นจริง นั่นคือลักษณะของเพื่อน ความรักเพื่อนที่มีต่อกันเป็นสิ่งที่มียูในโลกแห่งความหมาย (โลกในเชิงอัตวิสัย) แต่ในโลกของความเป็นจริง (โลกในเชิงวัตถุวิสัย) แล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น

3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความคิดเห็นถึงจริยธรรมนี้ของเด็กว่าหมายถึงอะไร มีลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างไร ตรงกับตัวอย่างหรือตรงกับเนื้อเรื่องในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่พอจะจดจำได้อะไรบ้าง ดังนี้

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "ผมว่าการที่เพื่อนของชูใจเอาสิ่งของไปให้ชูใจ ไปช่วยทำขนม ช่วยขายขนมโดยที่ชูใจไม่ได้ขอร้อง หรือที่ช่วยกันปลอมเพชรให้คลายความคิดถึงแม่ที่เสียไป หรือมานี้ที่ทำให้กำลังใจจันทร์ให้กล้าแสดงหน้าพระที่นั่ง การกระทำทั้งหมดของคนเหล่านั้นเป็นการกระทำเพราะเขาอยากทำให้เพื่อน อยากให้เพื่อนมีความสุข เอื้อเฟื้อด้วยการ

แบ่งปันสิ่งของของตัวเองมีให้กับผู้อื่น ตัวเองก็เองก็ทำบ้างอย่างวาดรูปให้เพื่อนที่วาดไม่ค่อยเป็น ให้ยืมการ์ตูน แต่ไม่เคยยืมเกมส์เพราะมันแพง"

ความเอื้อเฟื้อในทัศนะของสุทธิพงษ์ คือการให้สิ่งของ กำลังใจกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการหาสิ่งของไปช่วยในการทำขนมของซูโจ การให้กำลังใจลอบเพชร หรือจันทร์ ให้คลายกังวลใจไปได้ ทัศนะนี้สอดคล้องกับทัศนะของ พิศดา แต่มีบางส่วนที่ความคิดเห็นไม่ตรงกันนักที่พิศดาเห็นว่า การที่เราแบ่งปันสิ่งของให้กับคนที่มีความยากลำบากกับตนไม่ถึงเป็นการเอื้อเฟื้อ แต่ถือเป็นการแลกเปลี่ยนแทน และสิ่งที่แบ่งปันให้จะต้องเป็นสิ่งที่สามารถให้แก่กันได้ เช่น ทรัพย์สิน สิ่งของ กำลังใจ ส่วนความสามารถเฉพาะตัวเราไม่สามารถยืมให้แก่กันได้ ส่วนความเห็นอื่น ๆ คล้ายคลึงกัน คือ

ค.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "ในหนังสือภาษาไทยพวกมานี้ ซูโจ ทุกคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเพื่อแม่หมด อย่างตอนที่มานี้ช่วยซูโจตอบปัญหาเพื่อน ๆ ในห้องเกี่ยวกับนักเล่านิทานของไทย หรือช่วยลอบเพชรจันทร์มาให้กังวลเรื่องรูปร่างของตัวเอง หรือช่วยทำให้พิชิตสบายใจมากขึ้นไม่กังวลเรื่องพ่อและแม่ที่หย่ากันพิชิตเองก็บอกว่าคิดวิธีที่ทำให้พ่อแม่คืนดีกันได้ การเอื้อเฟื้อเพื่อแม่เป็นการแบ่งปันสิ่งที่ตนมีให้กับคนอื่นที่มีน้อยกว่าตนหรือคนที่ไม่มีเลย คนที่มีพอ ๆ กันหรือมีมากกว่าก็แบ่งให้ได้แต่มันจะเหมือนการแลกกันมากกว่า แล้วก็ต้องเป็นของที่ให้กันได้ด้วย อย่างความสามารถเราคงให้ใครไม่ได้ ที่เคยทำก็มีให้เพื่อนยืมของ ช่วยสอนเพื่อนที่เรียนอ่อน บางทีก็อธิบายเรื่องที่เพื่อนไม่เคยเรียนให้เพื่อน เพื่อนบางคนดีเอื้อเฟื้อต่อเรา อย่างเอนกกับทรงวุฒิก็ยกกระดาษให้ที่จริงตอนแรกไม่ได้ให้เลยแต่ให้ยืม แล้วตอนหลังเขาบอกว่าเอาไปเลยก็ได้ เพื่อนคนอื่นก็เคยช่วยหาเสียงให้ตัวเองเป็นประธานนักเรียน(ได้ตำแหน่งรองประธานนักเรียน) แล้วก็มีพิไลที่บางที่หนูไม่อยู่ไปตัวเขาจะคอยจัดการบ้านให้ว่ามีอะไรบ้าง"

ค.ช. ปริชญญา สากระแส "การที่ปิติ มานี เพชร เอาของไปให้ซูโจกับย่า แสดงว่าพวกนี้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเพื่อแม่แบ่งของที่มีให้กับเพื่อน เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน การที่ตัวเองแบ่งของให้เพื่อนก็มีบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นของที่ไม่ค่อยมีราคาค่าอย่างปากกา ดินสอ มีทั้งให้เลยแล้วก็ให้ยืม จะให้กับเพื่อนที่สนิท ถ้าเพื่อนที่ไม่สนิทก็ไม่ค่อยให้อะไร แล้วไม่เคย

คิดจะเอาของที่มันที่บ้านมายกให้เพื่อนอย่างพวกมานี้ บิดีหรือก อย่างมากก็ได้แต่เห็นใจที่เพื่อน
มีปัญหา หรือไม่ก็บอกครูเพื่อครูจะหาทางช่วยได้"

ปริญญาก็มีความคิดเห็นคล้ายกับพิรดาในเรื่องของที่แบ่งให้กันตามสามารถให้กันได้และ
ของนั้นราคาไม่แพงนัก ทัศนคติอื่นก็คล้ายคลึงกับสุวรรณ์ที่กล่าวว่า

ด.ญ. สุวรรณ์ ลือสุขประเสริฐ "ในหนังสือคนที่เอื้อ! เพื่อต่อผู้อื่นก็มีเยอะแยะ พ่อแม่
ของบิดี มานี้ ลูกของวีระ น้ำของจันทร์ อาและย่าของชูใจ ทุกคนให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน
และกัน แบ่งปันสิ่งใจของ ช่วยเหลือด้านกำลังใจ ในห้องคนที่เอื้อเพื่อกับเพื่อนก็มีอย่าง เป็ด
ใหญ่เป็นหัวหน้าห้อง จะคอยทำอะไรแทนเพื่อนที่ขี้เกียจ บางทีเวลาครูให้จดชื่อคนที่คุยก็ไม่
ค่อยยอมจดเพราะกลัวว่าเพื่อนจะถูกตี"

ตัวอย่างของความเอื้อเพื่อพ่อแม่ นอกจากเรื่องทางชีวิตที่เพื่อนนักเรียนและเพื่อน
บ้านช่วยเหลือชูใจและย่าแล้ว ยังมีเรื่องอื่นที่น่า สนองความเอื้อเพื่อพ่อแม่ตามที่สนของ
นักเรียนอีก คือ เรื่องพิชไมตรี ตามความคิดเห็นของ วาสนา ทรงวุฒิและดวงกมลดังนี้

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "ในหนังสือภาษาไทยเรื่องพิชไมตรี พออ่านแล้วก็ถึงว่าบิดี
กับเพื่อนมีน้ำใจเอื้อเพื่อพ่อแม่ให้กับคนที่กำลังมีความทุกข์อย่างวัฒนาที่กลุ่มใจว่าพ่อป่วย น้ำ
ในลำธารที่เคยมีก็แห้ง วัวที่เลี้ยงก็ต้องพาไปหาน้ำกินไกล ๆ และก่อนกลับบ้านก็ต้องให้กินน้ำ
มาก ๆ พอพวกบิดีมานี้ช่วยเจรจากับเจ้าของไร่ข้างๆ ให้น้ำในลำธารก็กลับมาไหลอีกครั้ง นั่น
คือเรื่องในหนังสือ เรื่องที่เคยพบอย่างมากที่สุดก็แบ่งขนมกินกัน ให้เพื่อนยืมของ ไม่เป็นมีใคร
ช่วยแก้ปัญหาชีวิตให้เพื่อนได้เลย"

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "เรื่องพิชไมตรีใจครับที่พวกเรามีน้ำใจเอื้อเพื่อช่วยวัฒนาแก้
ปัญหาด้วยการยกขี้วัวให้เจ้าของไร่ข้าง ๆ เพื่อแลกกับการเปิดให้น้ำในลำธารมีน้ำอีกครั้ง
ผมว่าการให้เป็นการแสดงความเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น สำหรับตัวเองไม่รู้สึในกลุ่มเพื่อนที่สนิทมี
อะไรก็แบ่งกัน ไม่ว่าขนมหรือของอื่น แต่ถ้าเป็นของราคาแพงจะให้ยืม เอื้อเพื่อกับคนที่ไม่ใช่
เพื่อนรู้สึกว่าจะไม่เคย อย่างน้อยก็ต้องเป็นคนที่ยังรัก"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "ตอนที่เรียนเรื่องน้ำใจไมตรี คิดว่าคนเราควรรู้จักให้คนอื่นบ้าง ไม่ว่าจะป็นน้ำใจหรือสิ่งของ แบบเดียวกับมานีที่คิดหาทางช่วยวัฒนา หรือลุงของ วีระที่ให้ครอบครัวเพชรอาศัยอยู่ท้ายไร่โดยไม่เสียค่าเช่า คิดว่าบางทีตัวเองก็มีน้ำใจเอื้อเพื่อเหมือนกัน เช่น ทำกิจกรรมของโรงเรียนเสมอไม่จะเป็นถือป้ายโรงเรียนเวลาเดินพาเหรด ร่วมในการแสดงของโรงเรียน กับเพื่อนที่สนิทกันก็แบ่งขนมให้เพื่อน ให้เพื่อน ยืมของช่วยแม่ทำงานบ้าง แต่ไม่เคยเอาของที่บ้านมาฝากให้เพื่อนเหมือนพวกมานีเอามาไม่ได้ เดี่ยวถูกดู คุณแม่เอาไว้มือถนัดหน่อยไม่เป็นไร"

ด.ช. เอนก เวชพันธ์ "ในหนังสือภาษาไทยที่จำได้ผมว่าทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่มีความเอื้อเพื่อเพื่อแก่ผู้อื่น คือ ให้สิ่งที่ตนมีกับคนอื่น ที่เคยทำมีแบ่งของให้เพื่อนมีทั้งอยาก ให้เพื่อนเองหรือบางทีเพื่อนก็ขอ อย่างเวลามีขนมเยอะ ๆ ก็แบ่งให้เพื่อนโดยที่ไม่ต้องขอ บางทีตอนกลางวันวันไหนไม่ชอบขนมโรงเรียนก็ยกให้เพื่อน กับคนอื่นที่ไม่ใช่เพื่อนไม่ใช่คนรู้จักอาจจะให้อย่างขอทานที่น่าสงสาร ต้องดูว่าน้ำใจหรือเปล่าด้วย อย่างการดูคนที่ขี้อายมีเยอะก็ยกให้เพื่อนบ้าง แต่ถ้ามีเกมส์เพื่อนมาแล้วไปยกให้คนอื่นอย่างนี้ไม่ได้"

การเอื้อเพื่อกับเพื่อนด.ช. เอนกมีให้ตลอดแต่ก็ต้องดูด้วยว่าของที่ตนได้แบ่งปันไปนั้น ทำให้ตนเองเดือดร้อนด้วยหรือไม่ นอกจากนี้ก็พิจารณาในเรื่องราคาของสิ่งของที่แบ่งให้กัน ความเห็นนี้ก็คล้ายกับเพื่อนที่ได้กล่าวมาแล้วรวมทั้ง ด.ญ.พัชรลดาด้วย

ด.ญ. พัชรลดา พ่วงเจริญ "ในหนังสือภาษาไทยที่อ่านมา รู้สึกว่ามานีกับชูใจจะเป็นคนที่มีน้ำใจเอื้อเพื่อเพื่อแก่กับเพื่อนมากที่สุด ปลอดภัยที่ไม่สบายใจไม่ว่าจะเป็นจันทร์ที่คิดว่าความพิการเป็นบมด้อย หรือกับเพชรที่เสียใจว่าแม่ตาย หรือนิพัทธ์ที่กลุ่มใจว่าพ่อแม่หย่ากันตัวเองเอื้อเพื่อเพื่อนเหมือนกันอย่างให้ขนมเพื่อนสนิท ถ้าเป็นของอื่นส่วนมากให้ยืม แต่ถ้าไม่รู้จักไม่ค่อยให้ไม่กล้าให้"

ความคิดเห็นที่ผ่านมาก็สอดคล้องกับของ ปริดาตงสุภาพศิริที่ว่า "เรียนผ่านไปแล้วจำเรื่องไม่ค่อยได้ ที่พอจำได้มีเรื่องร่วมแรงร่วมใจที่นักเรียนช่วยกันสร้างโรงจอดรถจักรยาน บางคนไม่มีรถก็ไปช่วยเขาทำ ไม่มีของใช้ เครื่องมือก็จะช่วยแรงงานของ เกี้ยวหญ้าแทน

ผมว่าเรื่องนี้ทุกคนพยายามเอื้อเพื่อต่อกัน เอื้อเพื่อของบ้าง เอื้อเพื่อนำใจบ้าง กับเพื่อนผมก็มีให้เหมือนกัน แต่กับคนไม่รู้จักไม่เคยให้เลย"

จริยธรรมนั้นนักเรียนเห็นว่าการเอื้อเพื่อพ่อแม่ คือการให้ การแบ่งปันสิ่งของ น้ำใจ หรือสิ่งอื่นที่ตนมีให้กับผู้อื่นที่เขาเดือดร้อน คนที่มีปัญหา สิ่งนี้นักเรียนปฏิบัติโดยส่วนใหญ่จะเป็นการเอื้อเพื่อสิ่งของประเภทของใช้ในการเรียนเป็นของที่มีราคาไม่แพงนัก รวมทั้งไม่เคยนำของที่บ้านซึ่งเป็นของคุณพ่อคุณแม่มาให้ใคร และมักเอื้อเพื่อเฉพาะกับคนรู้จัก บางคนกล่าวว่าไม่กล้าเอื้อเพื่อกับคนแปลกหน้า การที่นักเรียนคิดได้เช่นนี้แม้จะเป็นความเอื้อเพื่อพ่อแม่ที่มีให้กันเฉพาะกลุ่มก็ยังดี เพราะอาจเปลี่ยนนิสัยคนไทยจำนวนไม่น้อยที่มีความเห็นแก่ตัวหรือคำนึงแต่เพียงผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง ให้มาคำนึงถึงประโยชน์คนอื่นส่วนมาก สิ่งนี้อาจทำให้พฤติกรรมความเห็นแก่ตัวลดน้อยลง แต่ก็ควรระวังเรื่องการเห็นประโยชน์เฉพาะกลุ่ม การช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มด้วย เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริยธรรมนี้ก็จะเป็นเพียงรูปธรรมไม่สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นนามธรรมได้

พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริม

สิ่งที่นักเรียนได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย นอกจากประเภทพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมแล้ว ยังมีพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริมด้วย จากความคิดเห็นของนักเรียนเห็นว่าพฤติกรรมที่จัดอยู่ในประเภทนี้เพียงพฤติกรรมเดียวนั้นคือ

ความอกตัญญู ตามปกติความอกตัญญูเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ควรปฏิบัติ แล้วตามความคิดของนักเรียน ความอกตัญญูคือ

ด.ญ. พิชรลดา พ่วงเจริญ "ตอนอ่านเรื่องศีกทรพีครั้งแรก ไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร เพราะมีคำศัพท์เยอะ แล้วก็คำกลอนด้วย พอครูอธิบายให้ฟังก็รู้เรื่องขึ้น รู้ว่าทรพีฆ่าพ่อตัวเอง เพราะมีโรหิตที่พ่อพยายามฆ่าลูกตัวเอง ตอนหลังทรพีก็ยังล้า เลิกบุญคุณเทวดาที่คุ้มครองด้วย สมควรตายได้เลย ใครทำตามอย่างก็ควรเรียกว่าอกตัญญูได้เลย เรื่องแบบนี้ลูกน้ำไม่ทำแน่ ถ้าทำคงไปไหนไม่ได้มีแต่คนว่า แล้วก็ยังบาบด้วย แล่คิดยังไม่กล้าเลย"

ความคิดเห็นของพัชรดาในเรื่องความหมายหรือลักษณะพฤติกรรมที่แสดงความอกตัญญู นั้น สอดคล้องกับความคิดของเพื่อนคนอื่น ๆ เช่น ปรีดา เอนก สุทธิพงษ์ สุวรรณ์ วาสนา ทรงวุฒิ ดวงกมล และปริญญ์ ที่นอกจากจะรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรปฏิบัติแล้ว ตนเองจะไม่กระทำพฤติกรรมนี้แน่นอน

ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "อ่านเรื่องแม่จำก็รู้ว่าเพชรเป็นลูกที่กตัญญูมาก นอกจากจะรักแล้วก็พยายามทำหลาย ๆ อย่างเพื่อแม่ พ่ออ่านเรื่องศึกทรีพี ก็รู้ว่าทรีพีเป็นลูกอกตัญญู ชำพ่อตัวเอง เรื่องศึกทรีพีเราไม่ควรเอาอย่างเลยซักรุ่น ผมว่าไม่มีใครเขาทำหรอก ถ้าใครทำก็แย่มากที่ชำพ่อตัวเอง แต่ไม่ตั้งใจเรียนผมว่าไม่อกตัญญูหรอก บางทีคนเราก็ขี้เกียจบ้าง"

ด.ช. เอนก เวชพันธ์ "เท่าที่จำได้เรื่องศึกทรีพีสอนไม่ให้ทำ ความอกตัญญู ไม่รู้จักบุญคุณคน ถ้าทำกับพ่อแม่ก็ถูกเรียกว่า "ลูกอกตัญญู" หรือ "ลูกทรีพี" ผมไม่ทำแน่ครับแล้วก็คิดว่าคนอื่นก็ไม่น่าทำ ถึงผมจะไม่ค่อยได้อยู่กับพ่อก็ตาม เวลาพ่อบออะไรถ้าผมทำได้ผมก็ทำแต่จะดีหรือไม่ดีไม่รู้ครับ"

ด.ญ. สุวรรณ์ ลือสุขประเสริฐ "ใคร ๆ ที่อ่านเรื่องศึกทรีพีก็รู้ว่าเรื่องนี้บอกไม่ให้เราทำอย่างทรีพีที่ชำพ่อและไม่รู้จักบุญคุณคน ถ้าทำก็จะถูกคนอื่นเขาว่าเอา ตัวเองไม่ทำแน่ แต่ทำไมบางคนรู้ว่าไม่ดีแล้วก็ไม่รู้"

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "เรื่องศึกทรีพี ทรีพีเป็นคนไม่ดี ชำพ่อตัวเอง อกตัญญูจริง ๆ คงไม่มีใครทำอย่างนั้นหรอก ถ้าทำก็ติดคุกแล้วยังถูกเขาว่าเอาอีก และก็บาปด้วย หนูว่าไม่ต้องถึงกับชำพ่อแม่หรอกแค่คิดว่าพ่อแม่ตัวเองก็ไม่น่าทำ"

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "เรื่องแม่จำบอกให้เรากตัญญู เรื่องศึกทรีพีก็สอนไม่ให้อกตัญญู เรื่องอกตัญญูผมไม่ทำแน่ไม่ว่าจะเพราะอะไร แต่คนอื่นผมไม่รู้"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "เราไม่น่าทำแบบเรื่อง ที่ทรีพีชำพ่อ น้ำค้ำงไม่อกตัญญู กับคุณพ่อคุณแม่แน่เลย เพราะขนาดไม่ใช้ลูกเขายังรักเลี้ยงเรามา หวังดีกับเราอยากให้เรา

ได้ดี อะไรที่พอช่วยเหลือได้ก็ต้องทำ ไม่ให้คนว่าน้ำค้ำ เป็นลูกอกตัญญู"

ด.ช. ปริญญา สากระแส "เท่าที่จำได้ เรื่องศึกทพี่บอกว่าไม่ควรทำอย่างทพี่ที่ไม่รู้จักบุญคุณคน ใครทำอย่างทพี่ก็จะถูกว่า ผมว่าคนอื่นที่รู้ว่ามันเสียแบบนั้นก็ไม่มีใครคบด้วย ผมไม่อยากเป็นหรืออยากทำแบบทพี่แน่นอน เพราะผมรักพ่อรักแม่มาก"

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "เรื่องศึกทพี่ ผมว่าทพี่เป็นพ่อที่ไม่ดีไม่เลี้ยงดูลูกแถมยังจะฆ่าลูกอีก แม้จะทำอย่างนั้นเพราะกลัวตายก็เถอะไม่ควรทำ ทพี่เองก็ไม่ดีฆ่าพ่อตัวเอง แล้วยังไม่นึกถึงบุญคุณคนที่บุญคุณกับตัวเองอย่างเทวดาอีก ใครทำอย่างนี้ก็สมควรแล้วที่จะเรียกว่าลูกอกตัญญู ผมเองไม่ทำแน่ แล้วไม่เคยเห็นใครทำด้วย มีแต่อ่านเจอในหนังสือพิมพ์"

นอกจากนี้สุทธิพงษ์ยังมีทัศนคติคล้ายคลึงกับพิรดาในเรื่องการพบเห็นพฤติกรรมประเภทนี้ตามหน้าหนังสือพิมพ์

ด.ญ. พิศดา มั่นเจริญ "อ่านเรื่องศึกทพี่ก็เกลียดทพี่ เพราะทพี่ไม่รู้จักบุญคุณคนที่ฆ่าพ่อแล้วยังไม่เท่ากับไปว่าเทวดาที่คอยช่วยเหลือ เพราะพ่อแค่ให้เกิดมาเท่านั้นไม่ได้เลี้ยงดูแถมยังจะฆ่าลูกด้วย ถ้ามีคนอย่างนี้มาก ๆ คงไม่มีใครอยากช่วยคนอื่นแน่ เพราะนอกจากจะไม่ตอบแทนบุญคุณแล้วยังถูกว่าอีก ใครที่อกตัญญูเป็นคนไม่ดี อย่างทพี่ไม่มีใครรักไม่มีใครช่วย คนที่รู้จักไม่มีใครเขาทำแบบนี้เลย ที่เห็นก็มีในหนังสือภาษาไทยแล้วก็ในหนังสือพิมพ์ ใครที่รู้เรื่องก็ไม่มีการชมว่า คนที่อกตัญญูเป็นคนดีเลย"

ความหมายของความอกตัญญูของนักเรียนคือ การไม่ระลึกถึงบุญคุณคนที่ทำคุณแก่ตนแม้บุญคุณที่เกิดมีเพียงน้อยนิดก็ตาม โดยเฉพาะพ่อแม่อุ้มควรรักและระลึกถึงบุญคุณมากที่สุด ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงความอกตัญญูคือ ฆ่าพ่อ ต่อว่าผู้มีพระคุณหรือทำร้ายผู้มีพระคุณด้วยวิธีการต่าง ๆ ใครทำกระทำการเช่นนั้นอาจจะถูกลงโทษตั้งแต่ ว่ากล่าว ตำหนิ ตีตักเตือน หรือลงโทษด้วยวิธีการอื่น ตัวอย่างของพฤติกรรมที่แสดงถึงความอกตัญญูนี้ นอกจากจะเห็นในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยแล้ว ก็พบเห็นจากสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ ไม่เคยพบตัวอย่างที่แสดงพฤติกรรมนี้ด้วยตนเอง รวมทั้งคิดว่าตนเองจะไม่ปฏิบัติตามพฤติกรรมเหล่านี้ จากทัศนคติ

นี่คงพอจะกล่าวได้ว่า นอกจากนักเรียนจะรับรู้ถึงความหมายและลักษณะของพฤติกรรมนี้แล้ว ยังรับรู้ถึงเรื่องการเลือกที่จะนำปฏิบัติหรือไม่ด้วย

สิ่งที่นักเรียนได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทย นักเรียนจะมุ่งความสนใจไปที่ เนื้อหาความรู้ทางภาษาซึ่งใช้ในการเรียนเพื่อสอบทำคะแนนมากกว่าจะนึกถึงจริยธรรมที่มีอยู่ในเนื้อหาแบบเรียนนั้น การเรียนรู้หรือจดจำได้เฉพาะจริยธรรมที่เด่น ๆ เท่านั้น สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้ นักเรียนรับรู้ถึงจริยธรรมที่สอดแทรกในหนังสือแบบเรียนน้อย คือ เนื้อหา ภาษาที่ใช้ในแบบเรียนนั้นค่อนข้างเข้าใจยาก บางครั้งก็เป็นสำนวนภาษาแบบเก่า มีการใช้ศัพท์ที่นักเรียนไม่รู้จักความหมาย ต้องค้นหาความหมายจากประมวลศัพท์ท้ายเล่มหรือหาจากพจนานุกรม ในบางเรื่องเนื้อหาเป็นเชิงร้อยกรอง นักเรียนอ่านแล้วไม่เข้าใจต้องฟังคำแปลจากคุณครูผู้สอน เนื้อหาที่รับรู้จึงไม่ได้รับรู้ด้วยตนเองแต่เป็นการรับรู้ความหมายผ่านการถ่ายทอดจากคุณครูอีกทีหนึ่ง ลักษณะการดำเนินเรื่องในเนื้อหาไม่น่าสนใจ การอ่านแต่ละครั้งไม่ได้เกิดจากความต้องการของตนเอง เหมือนกับการถูกบังคับให้กระทำ ผลที่ได้รับไม่มีค่าเท่าที่ควร การรับรู้ความหมายและลักษณะของจริยธรรมของนักเรียนรับรู้ได้เพียงจริยธรรมบางชนิดเท่านั้นซึ่งที่มีจริยธรรมปรากฏสอดแทรกในเนื้อหาแบบเรียนมาก บางจริยธรรมที่ได้รับก็ไม่ตรงกับจริยธรรมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กำหนดว่าควรปลูกฝังให้คนในชาติมี เนื้อหาจะเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าการศึกษาที่เราจะเรียนรู้จริยธรรมนั้นต้องใช้ระยะเวลาานาน จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ทีละเล็กละน้อยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะเรียนรู้และเข้าใจจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดีขึ้นเมื่อมีความรู้หรือประสบการณ์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมเกี่ยวกับจริยธรรม ดังนั้นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความหมายและลักษณะของจริยธรรมได้เพียงระดับหนึ่ง การที่จะให้ประชากรในชาติรู้และปฏิบัติตามจริยธรรมนั้นคงต้องใช้สื่อ ำวิธีการนำเสนอจริยธรรมหลาย ๆ แบบ และการนำเสนอจริยธรรมต้องมีย่างต่อเนื่องด้วย

ลักษณะ ประเภท และความหมายจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือการ์ตูน

สิ่งที่นักเรียนได้รับจากหนังสือการ์ตูนนอกเหนือจากเนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนนั้น ๆ แล้วนักเรียนได้รับรู้ถึงเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่บ้างไหม เมื่อได้สัมภาษณ์

เด็กนักเรียนที่เป็น Key Informance พอจะจำแนกจริยธรรมที่เด็กได้รับเป็น

- จริยธรรมที่ควรส่งเสริม
- พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริม

จริยธรรมที่ควรส่งเสริม

จริยธรรมที่จัดอยู่ในประเภทนี้มี 4 จริยธรรมด้วยกัน

1. ความกตัญญู
2. ความรักเพื่อน ความมีน้ำใจต่อกัน
3. ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความมีสติปัญญา มีความสามารถ

1. ความกตัญญู เป็นจริยธรรมที่เด่นชัดที่สุด นักเรียนหลายคนกล่าวว่าตัวละครในการ์ตูนแต่ละเรื่องมีจริยธรรมนี้ ทั้งสิ้นของนักเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมนี้ที่ได้รับจากการ์ตูน คือ

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "เรื่องที่ชอบอ่านมากที่สุด คือเรื่องดราคอนบอล ที่อ่านเพราะชอบเรื่องประเภทการต่อสู้ แล้วตัวละครในเรื่องหลายคนเป็นคนดี อย่างหงอซังดี เพราะรักพ่อแม่ กตัญญูต่อพ่อแม่ ต่อบิดรภรรยาที่เลยสอนวิชาการต่อสู้ให้ ที่บอกว่าหงอซังกตัญญูต่อบิดรภรรยาเพราะบิดรภรรยาต่อสู้กับเบจิตต้าจนตัวตายเพื่อให้หงอซังหนีไปช่วยพ่อได้ ตอนหลังพอมีโรคาสซุบชีวิตบิดรภรรยาได้หงอซังก็พยายามชุบชีวิตบิดรภรรยาขึ้นมาใหม่ นอกจากหงอซังจะกตัญญูแล้ว ทริงครุซก็กตัญญู เพราะอดสำหั้น่งเครื่องย้อนเวลามาช่วยพ่อต่อสู้กับพวกหุ่นยนต์แปลง เรื่องดราคอนเควสท์ ไคก็เป็นคนดี กตัญญูต่อบู่ที่เลี้ยงมาถึงแม้ครีอกรคไคล์จะสะกดให้บู่มาทำร้ายไค แต่ไคก็ไม่ตอบรับบู่ยอมให้บู่ทำร้ายตนฝ่ายเดียว ผมก็รักแม่รักน้ารักยาย แต่รักอยู่ในใจไม่ได้แสดงออกให้เขารู้"

ในทัศนะของทรงวุฒิ ความกตัญญูคือการตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพ่อแม่เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของวาสนาที่กล่าวว่า

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "เรื่องดราากอนบอล ตัวละครที่เป็นพวกคนดีมีเยอะ แต่ที่ชอบมี หงอฮัง เพราะตัวเล็กน่ารักแต่เก่งกตัญญู รักพ่อแม่ ถึงยังเด็กแต่ถ้าใครทำร้ายพ่อแม่ จะโกรธมากและพยายามหาทางช่วยให้มากที่สุด อีกคนที่หงอฮังรักก็บิตโรโรโร่ เพราะนอกจากช่วยสอนวิชาให้ยังช่วยชีวิตหงอฮังด้วย ตอนหลังบิตโรโรโร่ตาย หงอฮังก็ไปดาวนาแม่ก็ไป รวมดราากอนบอลเพื่อชุบชีวิตให้"

และที่สนะดังกล่าวก็สอดคล้องกับความคิดเห็นของปรีดา ในเรื่องตัวละคร ที่เห็นว่ามีการจริยธรรมเรื่องความกตัญญู คือ

ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "ในเรื่องดราากอนบอล ที่เป็นชาวไซย่ามี 4 คน มีหงอฮัง เบจิตต้า แล้วก็ทังครุส หงอฮังกับทังครุสเป็นเด็กที่เก่งและก็รักพ่อแม่มาก หงอฮังนอกจากจะรักพ่อแม่แล้วก็รักบิตโรโรโร่มาก บิตโรโรโร่เหมือนอาจารย์เพราะสอนวิชาให้ เวลาหงอฮังตกอยู่ในอันตรายก็มาช่วย ตอนหลังช่วยจนตัวเองตาย หงอฮังก็เลยไปให้เทพเจ้ามังกรช่วย... ผมก็รักครูที่สอนเหมือนกันแต่ไม่ได้รักทุกคน ส่วนใหญ่จะแค่เชื่อฟังเวลาครูสั่ง"

ความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ด.ช. เอนก ทั้งในเรื่องความหมาย ลักษณะพฤติกรรม ตัวอย่างของพฤติกรรม เพียงแต่ด.ช. เอนกเห็นว่าในชีวิตจริงเราไม่อาจแสดงความกตัญญูได้เท่ากับหนังสือการ์ตูน ดังนี้

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "เรื่องดราากอนบอลที่อ่าน นอกจากความสนุกแล้วผมว่ามันสอนให้เรารู้จักว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ อย่างน่าจะมี ความกตัญญูต่อคนที่มียุคุณไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ เพื่อน หรือคนอื่น ถ้าเขาเดือดร้อนเราต้องให้ความช่วยเหลือ แบบเดียวกับหงอฮังที่พยายามช่วยชุบชีวิตคูริรินหรือคนอื่นที่เคยช่วยตน ด้วยการรวบรวมดราากอนบอลทั้ง 7 ลูกจะได้ขอพรจากเทพเจ้ามังกรให้ชุบชีวิตคนเหล่านั้น หรือหงอฮังที่กตัญญูต่อพ่อแม่ เรื่องดราากอนเควสท์ นอกจากไฉจะเป็นคนที่กตัญญูแล้ว ฮุนเคลก็เป็นคนที่กตัญญูเหมือนกัน ฮุนเคลกตัญญูต่อบารุทสทหารคนหนึ่งของกองทัพปีศาจที่เก็บฮุนเคลมาเลี้ยง ฮุนเคลก็รักเหมือนพ่อจริง ๆ พอรู้ว่าบารุทสตายก็อยากจะฆ่าคนที่ฆ่าบารุทสให้ตายไปตามกัน ซึ่งตอนแรกเข้าใจผิดว่าเป็นอาจารย์ของตนเองจึงพยายามเป็นศัตรูกับอาจารย์ ตอนหลังทราบความจริงก็

เปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมมาเข้าข้างอาจารย์แทน ผมรู้ว่าการกตัญญูดี แต่ผมคงไม่ทำ
เท่าหงอคง หงอฮัง ฮุนเคล หรือตัวการ์ตูนตัวอื่น ที่จะยอมตายแทน"

การ์ตูนที่นักเรียนกล่าวถึงว่ามีจริยธรรมความกตัญญู มีเพียงเรื่องดราคอนบอล และ
ดราคอนเคลสท์เท่านั้น ซึ่งก็ตรงกับที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ ความกตัญญูที่นักเรียนรับรู้ว่าการ
การ์ตูนนั้นมีความหมายและลักษณะที่พอจะประมวลได้ดังนี้ หมายถึงการรักพ่อแม่ ระลึกถึงผู้มี
บุญคุณ เมื่อมีโอกาสดูแทน ตอบแทนบุญคุณคนผู้นั้น แม้การตอบแทนบุญคุณนั้นต้องแลกด้วยชีวิต
ก็ยอม ตัวละครที่เห็นว่ามีจริยธรรมนี้มากได้แก่ หงอคง หงอฮัง ทริงครุส (เรื่องดราคอนบอล)
โอด ฮุนเคล (เรื่องดราคอนเคลสท์) เกี่ยวกับจริยธรรมนี้จะสังเกตได้ว่านักเรียนรับรู้ถึง
ความหมายและลักษณะพฤติกรรมที่แสดงจริยธรรมนี้ แต่การรับรู้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าจะเกิด
การกระทำขึ้น ดังทัศนะของค.ช. เอนกที่ว่า "ผมรู้ว่า การกตัญญูดี แต่ผมคงไม่ทำเท่าหงอคง
หงอฮัง ฮุนเคลหรือตัวการ์ตูนตัวอื่น ที่จะยอมตายแทน นั่นคือ เด็กเรียนรู้ถึงจริยธรรมได้
จริง แต่ไม่มีการเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้น เด็กนำความคิดที่ได้รับมาปรับให้เข้ากับ
ตนเองว่าพฤติกรรมเหล่านั้นตนเองสามารถเลียนแบบได้หรือไม่"

2. ความรักเพื่อน ความมีน้ำใจต่อกัน การ์ตูนที่ได้นำมาวิเคราะห์มีหลายเรื่องที่ได้
เสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน เช่น โดเรมอน ดราคอนบอล ดราคอนเคลสท์
โรทาโร่ ส่วนเรื่องคำสาปพาริซนั้นการเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ค่อยชัดเจน ความคิดเห็น
ของนักเรียนเกี่ยวกับจริยธรรมนี้ได้แก่

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "โรบิตะ ใจแอนท์ ซาเนอ๊ะ ทั้ง 3 คนเป็นเพื่อนที่
ชอบทะเลาะกัน แต่ก็มีความจริงใจให้กันเสมอ ตัวใจแอนท์เองถึงจะชอบแกล้งโรบิตะแต่
เวลาเพื่อนต้องการความช่วยเหลือก็ช่วย เวลาไปไหนก็ชวนกันไป บางทีก็จำยอมชวนเหมือน
กัน แต่ทั้ง 3 คนเวลาทำอะไรก็จะนึกถึงกันเสมอ อย่างซาเนอ๊ะมีของเล่นชิ้นใหม่ก็ชอบมา
อวดใจแอนท์กับโรบิตะเสมอ แล้วทั้ง 3 คนก็จะไปอวด ไปหา ชิกูก็จะได้เล่นของเล่นด้วย
กัน โรบิตะเป็นคนที่ม้ออะไรแล้วนึกถึงชิกูอะมากที่สุด เขารู้ว่าอนาคตชิกูอะจะเป็นภรรยาของ
เขาเพราะเคยนั่งไทม์แมชชีนไปอนาคตกับโดเรมอนแล้ว"

ตามความคิดเห็นของดวงกมล เห็นว่าเพื่อนถึงแม้จะทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง แต่ถ้ามีความจริงใจให้แก่กัน รู้จักช่วยเหลือเมื่อเพื่อนเดือดร้อน ก็เป็นสิ่งที่สมควรกระทำตาม ซึ่งคล้ายกับความคิดเห็นของปริญาที่กล่าวว่า

ด.ช. ปริญา สากระแส "พวกหงอคงสมัยก่อนไม่ได้เป็นเพื่อนกันหมด เป็นศัตรูเป็นคู่แข่งก็มี อย่างคุริริน จิจี หย่าฉา พวกนี้เคยเป็นคู่แข่งตอนประลองศึกจำวยุทธภพ ตอนหลังก็มาเป็นเพื่อนกัน ที่เคยเป็นศัตรูอย่างปิตริกรรู่ เทนชิงฮัง แต่เบจิต้าไม่ใช่ ตัวเบจิต้าไม่ถือว่าหงอคงเป็นเพื่อน ที่เขาช่วยกันสู้กับพวกหุ่นยนต์แปลง สู้กับเชล เพราะพวกนี้เก่งกว่าเบจิต้า ถ้าเบจิต้าชนะหงอคงอาจจะพวกนี้ก็ได้ ก็เลยช่วยหงอคงหาทางกำจัดพวกนี้ไปก่อน แล้วตอนหลังก็ค่อยมาสู้กับหงอคงใหม่ แต่หงอคงไม่ค่อยได้คิดว่าเบจิต้าเป็นศัตรูเท่าไร ยิ่งตอนที่เบจิต้าช่วยสู้กับพริชกับเชลด้วยก็ช่วยเหลือกันตลอด แต่ถ้าเบจิต้าฆ่าคน ทำร้ายคนที่ไม่ผิด หงอคงจะถือว่าเบจิต้าเป็นคนที่ควรกำจัด แต่ไม่ว่าจะกับใครก็ตามศัตรูหรือเพื่อนเวลาตกอยู่ในอันตรายถ้าช่วยได้หงอคงก็ช่วย... คงไม่มีใครที่จะรักและมีน้ำใจแม้ว่าคนนั้นจะเป็นศัตรูแบบหงอคงที่รักและจริงใจต่อทุกคนไม่ว่ามิตรหรือศัตรู"

แต่ปริญาเห็นว่าการที่คนเราจะรักและมีน้ำใจกับศัตรูแบบการ์ตูนคงไม่มี ซึ่งคล้ายคลึงกับความคิดของสุทธิพงษ์ที่เห็นว่า ถ้าเป็นตนเองคงไม่ยอมประพฤติแบบตัวการ์ตูนที่ยอมตายแทนเพื่อน ความคิดเห็นของสุทธิพงษ์มีดังนี้

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ "หงอคงกับคุริรินเป็นเพื่อนที่รักกันมากขนาดยอมตายแทนกันได้ ยิ่งเวลาเห็นเพื่อนได้รับอันตรายจะช่วยทันทีเวลาที่ไปเที่ยวก็ชวนกันไป ไม่อิจฉาที่เพื่อนเก่งกว่าตัวเอง พวกคุริรินพวกหงอคงคนอื่น ๆ ก็เหมือนกันรักกันมาก เห็นเพื่อนเจ็บจะช่วยรู้สึกว่าจะมีอยู่คนหรือสองคน ที่เวลาเพื่อนอยู่ในอันตรายจะหาทางหนีเอาตัวรอดจำไม่ได้ชื่ออะไร... เพื่อนในห้องที่คุยด้วยส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย แล้วผมเองไม่รักเพื่อนเหมือนพวกหงอคงหรือที่เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อช่วยเพื่อน"

และทัศนะเกี่ยวกับความรักเพื่อนและการมีน้ำใจต่อกันของนักเรียนที่กล่าวมาแล้วยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ด.ญ. วาสนาที่กล่าวว่า

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "อ่านเรื่องดราคอนบอลแล้วอยากมีเพื่อนแบบนี้บ้างที่ยอมแม้กระทั่งตายแทนกันได้ คิดว่ารักเพื่อนแบบนี้ไม่มีหรอกที่จะยอมตายแทนกันได้ ตัวเองคงไม่รักเพื่อนมากขนาดนั้นแน่นอน ตัวละครฝ่ายหงอคงทุกคนจะรักและมีน้ำใจให้กันเสมอมากบ้างน้อยบ้างตามลักษณะของแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีความรักเพื่อนค่อนข้างมาก เช่น คุริรินกับหงอคงเห็นใครถูกทำร้ายที่ไม่ใช่การต่อสู้ในการแข่งขันแล้วจะต้องเข้าช่วยเหลือเสมอ แม้ตัวเองจะบาดเจ็บ หรือใกล้จะตายก็จะช่วยจนถึงที่สุด ทางใดที่สามารถช่วยเพื่อนได้ก็จะทำ แต่เรื่องนี้คืออยู่อย่าง ใครตายก็ขอพรจากเทพเจ้ามังกรให้ชุบชีวิตให้ฟื้นได้"

ในเรื่องของความรักเพื่อน การมีน้ำใจต่อกันไม่ได้มีเพียงเรื่องโดเรมอน หรือดราคอนบอลเท่านั้น ตัวอย่างในเรื่องอื่นก็มีดังความคิดเห็นของพิรดา คือ

ด.ญ. พิรดา แม้นเจริญ " เรื่องโคทาโร่ถึงแม้โคทาโร่จะมีนิสัยไม่ค่อยดีนักก็ตาม แต่ก็ยังมีสิ่งที่ดีอยู่บ้างอย่างเรื่องความรักเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นมายูมิเพื่อนตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ หรือ เทนโคจิ เพื่อนที่รู้จักกับตอนอยู่โรงเรียนมัธยมซึ่งถึงแม้จะไม่แสดงว่าเป็นเพื่อนกันก็ตาม แต่ความรู้สึกทางใจเป็นเพื่อนกัน ใครจะทำร้ายโคทาโร่ไม่ได้ โคทาโร่เองก็ไม่ชอบให้ใครทำร้ายเทนโคจิเช่นกันถ้าเห็นก็จะช่วยเหลือโดยไม่กลัวอันตรายทุกอย่าง ส่วนมายูมินั้นนอกจากจะเป็นเพื่อนแล้วยังเป็นคนที่โคทาโร่รักด้วย ดังนั้นถ้าใครทำร้ายมายูมิโคทาโร่จะโกรธมากและตอบโต้คนผู้นั้นทันที "

ความรักที่มีให้เพื่อน น้ำใจความช่วยเหลือที่มีต่อกันระหว่างเพื่อน ในชีวิตจริงไม่ได้มีให้กันตลอดเวลา บางครั้งเมื่อความคิดเห็นไม่ตรงกัน ก็จะโกรธกันบ้างทะเลาะกันบ้าง ซึ่งเหมือนกับการ์ตูนบางเรื่องและในบางเรื่องนั้นความรักที่มีให้เพื่อนไม่สามารถกระทำได้ตามความคิดของทรวงวุฒิที่กล่าวว่า

ด.ช. ทรวงวุฒิ แสงวนิช "เรื่องที่ผมอ่านหลายเรื่องทำให้มีความคิดที่ดีต่อเพื่อน อย่างเรื่องดราคอนบอล ดราคอนเควส์ท์ เรื่องโคทาโร่ ทั้งสามเรื่องจะเห็นกลุ่มเพื่อนของพระเอกรักและสามัคคีกัน แรก ๆ กลุ่มจะเล็กแล้วจะค่อย ๆ โตขึ้นจำนวนเพื่อนที่เพิ่มขึ้นมามักจะมาจาศัตรูก่อนด้วยเหมือนกันเลย ในดราคอนบอล หงอคงกับคุริรินตอนแรกก็เป็นคู่แข่ง

ตอนหลังก็เป็นเพื่อนกัน ยิ่งบิดโกโรตองแรกต้องการครอบครองโลกเลยต่อสู้กันหองคอง พอมีตัวละครร้ายตัวใหม่มา ก็ยอมช่วยหองคองต่อสู้ ยิ่งได้เห็นความรักความกตัญญูที่หองฮังมีต่อพ่อ ก็เลยกลายเป็นพวกเดียวกันโดยสนิทใจ คล้ายๆกับเรื่องดราคอน เลวส์ที่ตอนแรกลือโกโคโลล์กับฮุนเคลก็ศัตรูกับโค แต่พอเห็นความรัก ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความมีน้ำใจที่ให้แก่กันระหว่างเพื่อนตอนหลังก็กลับใจ ส่วนเรื่องโคทาโร่เป็นความรักเพื่อนที่ไม่ค่อยแสดงออกอย่างชัดเจนนักโดยเฉพาะระหว่างเทนโคจิกับโคทาโร่ ทั้งคู่ปากแข็ง เทนโคจิเองรู้ว่าถ้าตัดเรื่องไว้ผมยาวกับเรื่องชอบแอบดูและขโมยชุดชั้นในผู้หญิงแล้วโคทาโร่เป็นคนดีชอบช่วยเหลือคนที่ถูกรังแก เทนโคจิรักน้ำใจของโคทาโร่เรื่องนี้ ส่วนโคทาโร่เองก็รู้ว่าเทนโคจิดีแต่อยากจะสู้กับตนเพื่อจะให้รู้ว่าใครเก่งกว่ากัน โคทาโร่ไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องต่อสู้กับคนดีจึงพยายามหลีกเลี่ยงการสู้กับเทนโคจิ ถ้าตัดเรื่องนี้ออกจะเห็นว่าทั้งคู่มีความจริงใจให้กัน เพื่อนที่คบด้วยต้องดูว่ามีนิสัยคล้ายกันใหม่เล่นด้วยกัน ให้เพื่อนยิ้มของ ช่วยเหลือกัน แต่บางทีก็ทะเลาะกัน อย่างตุ้ยอะไรก็ตีแต่บางทีซึ่งอน พิเศษรู้จักดีไม่พูดมาก หนึ่งก็ให้ทำอะไรก็ทำ เวลาเพื่อนมีปัญหาก็ช่วย ตอนนั้นครูยึดการตูนของเอนกไปก็ช่วยกันพูดขอการตูนคืน หรือตอนตุ้ยต่อยกับถั่วตุ๊กก็เข้าไปห้าม บอกให้เลิกต่อยไม่งั้นเดี๋ยวถูกครู ทำโทษ ผมไม่เหมือนกับพวกหองคองหรอกที่จะยอมตายแทนเพื่อน หรือการตูนเรื่องอื่นที่อ่านที่ยอมทำทุกอย่างที่จะช่วยเพื่อนให้พ้นอันตราย ผมว่าไม่มีใครเขาทำแบบนั้นหรอก"

จริยธรรมนี้มีปรากฏและเห็นได้ชัดในการ์ตูนประเภทการต่อสู้ ซึ่งนักเรียนเห็นว่าความรักความจริงใจที่มีระหว่างเพื่อน น้ำใจที่มีให้ต่อกันด้วย ความบริสุทธิ์ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นความต้องการให้เพื่อนมีความสุขเมื่อใดที่เห็นเพื่อนมีทุกข์ก็จะช่วยเหลือ อย่างเต็มกำลังความสามารถยอมแม้กระทั่งสละชีวิตให้ เรื่องนี้นักเรียนบางคนเห็นว่าในชีวิตจริงคงจะหาไม่ได้ที่จะยอมตายแทนเพื่อน จะมีก็แต่ว่าย่อมมีความสุขร่วมด้วย ส่วนการมีความทุกข์ร่วมด้วยนั้นถ้าไม่ถึงกับได้รับความเดือดร้อนมากคงมีบ้าง ถ้าหากถึงกับเสียชีวิตคงไม่มีความรักในหมู่เพื่อนนั้นทำให้เกิดความสามัคคีตามมา

3. ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเอง จริยธรรมนี้นักเรียนเห็นว่า เป็นลักษณะที่ปรากฏในบุคลิกภาพ การกระทำที่ตัวละครแสดงออก ตัวอย่างความคิดเห็นของนักเรียนบางคนเกี่ยวกับจริยธรรมนี้

ด.ญ.พัชรลดา พ่วงเจริญ "บางคนอ่านเรื่องโดเรมอนแล้วบอกว่ามีแต่เรื่องตลกที่จริงแล้วมีแสดงให้เห็นถึงลักษณะของคนที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างโนบิตะ ที่ต้องพึ่งพาโดเรมอนอยู่เสมอ กับลักษณะของใจแอนท์ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออก เชื่อเสมอว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ดี ความไม่เชื่อมั่นในตนเองของโนบิตะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองเลย ส่วนความเชื่อมั่นที่ใจแอนท์มีมากนั้นทำให้ใจแอนท์กล้าตัดสินใจที่จะทำ และพยายามทำให้สำเร็จตามที่หวังถึงแม้บางครั้งจะไม่เป็นอย่างที่คิดนึก เช่น เรื่องการร้องเพลงไม่มีใครยอมทนฟังเสียงใจแอนท์ ดังนั้นจึงมักบังคับให้โนบิตะฟัง โดยหวังว่าความสำเร็จที่คิดฝันอาจจะเป็นจริงเข้าสักวัน สำหรับตัวเองไม่ค่อยกล้า ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตัวเองเท่าไรอย่างบางทีครูให้หาตัวแทนรายงานหน้าชั้นจะให้เพื่อนเป็นคนออกไปแทน ไม่กล้า อาจจะเพราะว่ากลัวออกไปแล้วทำไม่ได้ ทำผิด แล้วถูกดู บางทีครูไม่ดูแต่เพื่อนชอบว่าเลยไม่กล้าทำ บางทีก็คิดอย่างจะกล้าบ้างแต่ทำไม่ค่อยได้ ขนาดบางทีครูบอกว่าคิดไม่เป็นไรก็ไม่อยากทำ นอกจากคิดว่าเรื่องที่ทำให้เราเก่งจริง ๆ แต่มันไม่ค่อยมีเลย ยิ่งจะให้กล้าแบบใจแอนท์ที่ร้องเพลงให้เพื่อนฟังยังไม่เอาใหญ่เลย"

ความเชื่อมั่นในตนเองที่พัชรลดาบอกว่าใจแอนท์มี คือการที่ใจแอนท์เชื่อว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ดีนั้น ส่งผลให้ใจแอนท์กลายเป็นคนที่กล้าแสดงออก ถึงแม้ผลงานที่ออกมาจะไม่ได้ดีมากนักแต่ก็ดีกว่าการที่ไม่กระทำเลยของโนบิตะ ซึ่งคล้ายกับความคิดเห็นของเอนกที่ว่า

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "การที่เรามีความเชื่อมั่นในตนเองทำให้เรากล้าแสดงความสามารถนั้นออกมาก ถ้าเราไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองแล้วแม้จะมีความสามารถมากเพียงใดก็ไม่สามารถใช้ความสามารถนั้นให้เป็นประโยชน์ได้เลย อย่างเรื่องดราคอนเคสท์ ตอนแรกโดก็รู้ว่าตนมีความสามารถด้านกำลังและสามารถใช้เวทย์มนต์ได้ พอเรียนกับอาจารย์อาบันแล้วอาจารย์ให้ลองใช้ความรู้ที่เรียนนั้น โดเห็นความสามารถของตนเองก็เกิดความเชื่อมั่น ยิ่งได้รับการฝึกมาความสามารถนั้นก็มากขึ้น ตอนหลังถึงแม้บางครั้งความสามารถจะมีไม่มากเท่าคู่แข่งก็ตาม แต่เมื่อเชื่อมั่นแล้วก็จะมุ่งพยายามเอาชนะคู่แข่งให้ได้ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด ตัวผมเองถ้าเชื่อมั่นแล้วก็จะกล้าทำได้ทุกอย่างเหมือนกัน ผมว่าผมเป็นคนกล้านะแล้วก็ค่อนข้างเชื่อมั่นในตัวเองด้วย อย่างเรื่องให้ออกไปพูดหน้าชั้น หรือในห้องประชุมในเรื่องที่ไม่รู้เลยผมยังออกไปพูดเลย ไม่รู้สิว่าอะไรทำให้ผมกล้า อาจจะเป็นเพราะ

บางทีผมต้องทำอะไรด้วยตัวเอง ไม่มีคนมาคอยทำให้ เวลาผมทำอะไรบ้างที่ก็ไม่ค่อยได้คิด ถึงผลเท่ากันว่าจะออกมาดีหรือไม่ดี อย่างพูดหน้าห้อง บางทีพูดไปเพื่อนหัวเราะเยาะก็มีแต่ "ไม่เป็นไรผมไม่โกรธหรอก"

การที่เรากระทำสิ่งใดด้วยความสามารถของตน ส่งผลให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้มีความกล้ามากขึ้น ความคิดนี้ของเอนกคล้ายกับความคิดของพิรดาที่ว่า

ด.ญ. พิรดา แม้นเจริญ "เรื่องโคทาโร่เนี่ย ตัวโคทาโร่เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมาก ทำให้เขากล้าต่อสู้กับทุกสิ่งบางทีคนอื่นเห็นว่าโคทาโร่ไม่น่าจะสู้ได้ แต่โคทาโร่เองกลับมั่นใจว่าจะชนะได้ ก็พยายามทำให้สำเร็จ ตอนที่ชมรมพิทักษ์ความสะอาดจับโคทาโร่ได้แล้วแต่มาয়ุมิช่วยออกมาได้ และพวกชมรมพิทักษ์ความสะอาดก็ยังตามมาจับอีก ฉะนั้นตัวโคทาโร่เองก็บาดเจ็บแล้วมีอัยกุ่มัดไว้ด้วย แต่โคทาโร่คิดว่าตัวเองสามารถสู้ได้ จึงต่อสู้ด้วยความสามารถของตนไม่ยอมให้เทนโคจิช่วย ในที่สุดก็เอาชนะได้ แสดงว่าถ้าเรามีความกล้า มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองแล้วจะทำให้เราประสบความสำเร็จได้แน่ เมื่อก่อนก็ไม่ค่อยกล้า หลัง ๆ จะกล้ามากขึ้น กล้าในสิ่งที่ตัวเองรู้ว่าทำได้ อย่างพูดกับน้อง ๆ ในห้องประชุม ใส่ชุดไทยเดินพาเหรดของโรงเรียนในตลาด ผ่านคนเยอะ ๆ หรือไปออกโทรทัศน์ตอบปัญหาแรก ๆ จะกลัวตอนหลังก็ไม่กลัวแล้วเพราะเคยทำแล้ว ถ้าให้กล้าอย่างโคทาโร่หรืออย่างมาয়ุมิที่สู้กับคนอื่นคงไม่กล้า"

ความกล้าตามความคิดของพิรดา เห็นว่าควรมีขีดจำกัดไม่ให้มากเกินไป เช่นเรื่อง การต่อสู้กับคนอื่น เป็นต้น เกี่ยวกับเรื่องความกล้าหรือความเชื่อมั่นในตนเองที่มีมากเกินไป นั้น ปริณญา มีความคิดเห็นว่า

ด.ช. ปริณญา สากระแส "เบจิด้า เป็นชาวไชย่าที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมากโดยเฉพาะความเชื่อมั่นในเรื่องความสามารถในการต่อสู้ของตัวเอง รู้ว่าตัวเองสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ ความเชื่อมั่นนี้เองทำให้เบจิด้ากล้าที่จะสู้กับคนที่มีความสามารถมากกว่าตัวเอง บางคนมองว่าเบจิด้าหลงตัวเอง คือเชื่อมั่นมากเกินไป ถ้ามีมากเช่นนี้บางครั้งก็ทำให้เป็นอันตรายกับตัวเองได้ ประกตผมไม่ใช่คนกล้า ถ้าทำร่วมกับเพื่อนหลาย ๆ ก็จะกล้าทำ ถ้าให้

ทำคนเดียวไม่เอา อย่างให้เป็นตัวแทนของห้องพูดกับน้องชั้นอื่น ๆ ในห้องประชุมไม่กล้าแน่ ให้เพื่อนพูดด้วยก็ไม่กล้า ถ้าให้พูดในห้องกับเพื่อนบางทีก็กล้า ไม่รู้สิว่าทำไมไม่กล้า อาจจะอายเพื่อน หรือกลัวเขาหัวเราะก็ได้ เรื่องเชื่อมั่นในตนเองมีเฉพาะบางเรื่องแค่นั้นอย่าง เรื่องเขียนการ์ตูน อย่างนี้เชื่อว่าทำได้ เรื่องเรียนไม่แน่ ถ้าเป็นเรื่องต่อสู้ไม่เอาเลย ผมคงไม่เป็นแบบเบจิด้าที่หลงตัวเองแน่ ขนาดให้ทำอะไรยังไม่ค่อยกล้าเลย"

แต่ถ้าใช้ความเชื่อมั่นในตนเองหรือความกล้าให้พอเหมาะ ความสำเร็จก็จะเกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับความคิดของ สุวรรณ์ที่ว่า

ด.ญ. สุวรรณ์ ลือสุขประเสริฐ "เรื่องคำสาปพาโรห์ กษัตริย์เมมฟิสมีความเชื่อมั่นในตนเองมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องการต่อสู้การรบกับประเทศเพื่อนบ้าน ความเชื่อมั่นนี้เอง ทำให้เมมฟิสกล้าที่จะต่อสู้กับประเทศเพื่อนบ้านทั้งใกล้และไกลเพื่อแสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพของอียิปต์ และสามารถทำให้อียิปต์มีอาณาเขตกว้างขวางขึ้น หรือความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถทำให้แครอลรักตัวเองได้ ก็จะกล้าแสดงให้แครอลรู้ถึงความรักที่ตนมีให้ เมื่อใดที่รู้ว่าแครอลมีอันตรายจะพยายามช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ จนในที่สุดความเชื่อมั่นในความรักนี้เองทำให้แครอลเห็นใจและรักตอบเมมฟิส คิดว่าความเชื่อมั่นในตนเองทำให้เรากล้าแสดงความสามารถมากขึ้นและมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จตามความตั้งใจ"

ความกล้าหาญความเชื่อมั่นในตนเองตามความเห็นของนักเรียนหมายถึงความเชื่อมั่นในตนเองมากพอที่จะทำให้กล้าฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายทั้งมวล เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ ความกล้าหาญที่ปรากฏในการ์ตูนมีค่อนข้างมาก บางคนอาจจะว่ามากเกินไป อย่างเบจิด้ามีความเชื่อมั่นในตนเองมากจนถึงขนาดหลงตัวเองและทำให้ส่วนรวมเสียหายไปด้วย ความเชื่อมั่นในตนเองมีได้แต่การที่มีมากเกินไปจะทำให้เกิดผลเสียได้ ตรงนี้เป็นเรื่องยากที่จะตัดสินว่าแค่ไหนพอดี แค่ไหนมากเกินไป และใครจะเป็นผู้ตัดสิน บางครั้งผู้ใหญ่เองยังไม่สามารถตัดสินได้แล้ว จะเห็นว่าเด็กรับรู้ถึงความเชื่อมั่นในตนเองความกล้าหาญเป็นสิ่งที่ดี แต่บางครั้งไม่สามารถทำได้ ขึ้นกับความรู้สึกในจิตใจของแต่ละคน ดังนั้นการนำจริยธรรมนี้ไปปฏิบัติจะ เกิดผลมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับตัวผู้ปฏิบัติเอง

4. ความมีสติปัญญา มีความสามารถ จริยธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กสนใจอ่านการ์ตูน ความเข้าใจเกี่ยวกับความมีสติปัญญา มีความสามารถตามความคิดของนักเรียน คือ

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "ที่ชอบแครอลนอกจากเพราะแครอลสวยแล้ว แครอลยังเก่งมีไหวพริบ มีความสามารถ นำเอาความรู้ยุคปัจจุบันไปใช้ในยุคอียิปต์โบราณ มักจะใช้เวลาคับขันทุกที อย่างตอนที่เมมฟิสตีมยาพิษเข้าไปก็รู้ว่าต้องทำให้ยาพิษออกมาให้มากที่สุดพยายามให้เมมฟิสอาเจียน แล้วก็ให้ตีมนมทำให้พิษไม่กระจาย นอกจากนี้คนที่เก่งในเรื่องอีกคนคือเมมฟิส เก่ง มีความสามารถในการรบ รู้จักใช้ยุทธวิธีในการรบ ทุกครั้งที่รบจะชนะแล้วก็ยังเป็นนักปกครอง ปกครองประเทศได้ดี อยากรู้แบบแครอล มีความรู้เรื่องต่าง ๆ ดี หรือไม่ก็โคเรมอนที่ทำอะไรได้หมด แต่ไม่รู้สีทำไม่ได้ พวกการ์ตูนทำได้สีถ้าคนเขียนอยากให้ได้ แต่เรื่องจริง ๆ คงหาคนที่เก่งแบบนี้ยาก ที่น่าค้างแ่งก็มีเรื่องเด่นกับเรื่องราอาจเพราะจำแล้วก็เด่นบ่อย ตอนนี้อยากเก่งเรื่องเรียน อยากสอบให้ได้เกรด 4 ทุกวิชา แล้วก็สอบเข้าม.1 ได้"

การเป็นคนเก่งหรือคนที่มีความสามารถนั้น นักเรียนสามารถเป็นได้ แต่เป็นได้เฉพาะบางอย่างเท่านั้น หาได้ยากที่คนเราจะเก่งทุกอย่างตามความคิดของดวงกมล ซึ่งก็คล้ายกันกับของ สุทธิพงษ์ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

ด.ช. สุทธิพงษ์ สวัสดิ "ผมว่าในการ์ตูนคนที่เก่ง คือ หงอคง เป็นชาวไชยาซึ่งเชื้อสายนี้นิยมการต่อสู้ นอกจากนี้เมื่อได้สู้กับคนเก่งแล้วก็จะพัฒนาตัวเองให้เก่งขึ้นได้ นอกจากจะเก่งแล้วยังมีไหวพริบรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ อย่างตอนที่สู้กับเพนชินฮังแล้วเขาแยกร่างออกเป็น 4 ร่าง ก็คิดได้ว่าการแยกเป็น 4 ร่างไม่ใช่ผลดี เพราะกำลังความสามารถก็ถูกแยกไปด้วย เมื่อคิดได้เช่นนั้นก็ไม่กลัวแล้วค่อย ๆ โจมตีทีละร่างในที่สุดก็ชนะ ผมไม่ใช่คนเก่งหรือที่รู้สึกตัวเองเก่งกว่าเพื่อนหน่อยก็เรื่องวาดรูป เรื่องอื่นก็เหมือน ๆ เพื่อนเรียนเก่งหรือไม่เก่งไม่รู้ รู้แต่ถ้าทำได้ก็ทำ ผลออกมาไม่ดีก็ไม่เป็นไร ตัวละครในหนังสือเรียนแบบภาษาไทยส่วนใหญ่เรียนเก่งทำงานเก่ง ในการ์ตูนก็สู้เก่ง มีไหวพริบ แต่คนจริง ๆ ไม่ค่อยมี อย่างเพื่อนในห้องก็ไม่มีเก่งมาก ๆ มีแต่เก่งเป็นบางครั้ง บางวิชา"

ความเก่งหรือความสามารถเรื่องใด ๆ คุณจะไม่มีคนชื่นชมเท่าความเก่งเรื่องสติปัญญาในเรื่องการเรียน ซึ่งนักเรียนหลายคนได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้ง ปรีดาที่จะกล่าวต่อไปด้วย

ด.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ "ผมว่าตัวละครในเรื่องตราคอนบอลเก่งทั้งนั้น แต่ความเก่งมีไม่เท่ากันเท่านั้นเอง อย่างดร.เกรงก็เก่งแต่ใช้ความเก่งไม่ค่อยถูก ถ้ารู้จักใช้ความสามารถความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ไว้ดีก็จะช่วยพัฒนาโลกได้ มัวแต่คิดที่จะเป็นใหญ่ในโลกโดยใช้หุ่นยนต์คอมพิวเตอร์ทำให้ตนครอบครองโลก ผลสุดท้ายตัวเองก็ตายเพราะหุ่นยนต์ที่สร้าง ดังนั้นผมว่าน่าจะใช้ความเก่งทำให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากดีกว่า ผมอยากจะเป็นคนเก่งในเรื่องเรียน แต่บางวิชาผมเรียนไม่ค่อยรู้เรื่อง บางวิชาที่ซีเกียจเรียน ยิ่งให้อ่านหนังสือมีการบ้านมาก ๆ ยิ่งไม่ชอบ มันไม่สนุกก็เลยไม่อยากทำ บางทีอยากมีหุ่นยนต์แบบโรดเรมอนอยู่ข้าง ๆ ทำอะไรไม่ได้ก็ให้โรดเรมอนทำให้แบบโรดเรมอน แต่โรดเรมอนก็ไม่เก่งขึ้นเลยขนาดมีโรดเรมอนอยู่ด้วย บางวิชาที่ผมเรียนครุ่นว่าบ่อย ๆ ยิ่งเรียนไม่รู้เรื่อง ยิ่งซีเกียจมากขึ้น ถ้าวิชาไหนครุ่นว่าเก่งว่าทำได้ดีรู้สึกอยากเรียน ไม่เห็นเหมือนในการ์ตูนหรือในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยเลยที่ส่วนใหญ่เก่งหมด. ไม่เก่งเรื่องเรียนก็เก่งเรื่องกิจกรรม หรือไม่ก็เรื่องต่อสู้หรือความสามารถเฉพาะอย่าง อย่างบลูม่าเก่งเรื่องประดิษฐ์สิ่งของ"

ตามความคิดของเอนกอยากที่จะเก่งในทุกเรื่องเช่นเดียวกับการ์ตูน แต่จะมีความสามารถได้เพียงใด ด.ช. เอนกได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "เรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ที่อ่านมา พระเอกทุกเรื่องเก่งหมดอย่างเรื่องตราคอนบอล หงอคงเก่ง หงอฮังเก่ง ทรังครุสเก่ง เบจิด้าเก่ง เซลก็เก่ง แต่ละคนใช้ความเก่งไม่เหมือนกัน บางคนใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว บางคนใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ที่เหมือนกันคือเก่งเรื่องการต่อสู้ ส่วนเรื่องตราคอนแควสท์ ใด มิสร์บัน(พ่อของ ใด)เก่งพอ ๆ กันเพราะต่างคนก็เป็นอัศวินมังกร ใดใช้ความเก่งเพื่อปกป้องมนุษย์ ส่วนพ่อใช้ความเก่งในการทำลายมนุษย์ เรื่องโรดทาร์พระเอกของเรื่องเก่งหลายอย่างมีทั้งที่ดีและไม่ดี เช่นเก่งเรื่องการต่อสู้ เก่งเรื่องดนตรี เก่งในความมีไหวพริบหรือแม้กระทั่งเก่งเรื่องการแอบดูผู้หญิงซึ่งไม่ดี บางทีผมก็อยากเก่งเหมือนพวกนี้แต่ไม่ใช้แค่ด้านการต่อสู้ผมอยากเก่งทุกอย่างเลย ผมไม่ใช้คนเก่งหรอก พอทำได้เท่านั้น บางอย่างชอบด้วยมันก็เลย

ทำได้ดี อย่างเล่นบิงปองหรือกีฬาอื่น ๆ เรื่องเรียนก็แค่ปานกลางส่วนใหญ่จะขี้เกียจไม่ค่อยตั้งใจเรียน เวลาเรียนไม่ค่อยสนุก สู้ให้เล่นไม่ได้"

ความมีสติปัญญา ความสามารถที่ตัวละครต่าง ๆ ในการ์ตูนมีได้นั้น เพราะผู้เขียนจินตนาการหรือสร้างขึ้นมา ส่วนในชีวิตจริงจะทำได้เพียงใดขึ้นกับความพยายามของตนเอง เหมือนความคิดของปริญญาก็อ่าว่า

ค.ช. ปริญญา สากระแส "ตัวละครในการ์ตูนทุกตัวที่ว่าเก่งทั้งหลายผมว่าเก่งสู้คนแต่งเรื่องให้เราอ่านไม่ได้ คนนั้นเก่งที่สุดเพราะทำให้เราต้องเสียเงินตามอ่านมาหลายปีแล้ว ตัวละครที่ผมชอบในเรื่องตราคอนบอล คือหงอคงครับ เขาเก่ง มีความสามารถด้านการต่อสู้เป็นคนชื่อ ร่าเริง ขี้เล่น แต่กลัวจี้จี้ รักลูก หรือคิริรินแรก ๆ ก็ไม่ค่อยเก่งแต่ก็พยายามจนในตอนหลังก็เก่งขึ้น ตัวผมเองไม่ค่อยเก่งหรืออย่างเก่งเหมือนกัน เก่งในเรื่องใดก็ได้ เคยคิดว่าตัวเองต้องพยายามจะได้เก่งแต่พอเอาจริง ๆ ก็ขี้เกียจ"

จากที่สะข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักเรียนคิดว่าตัวละครโดยเฉพาะตัวเอกในแต่ละเรื่องล้วนมีความสามารถมีไหวพริบ และใช้ความสามารถนั้นแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี เรียกว่าเป็นคนเก่งทั้งนั้น และการเก่งหรือมีเพียงสติปัญญาดียังไม่พอต้องรู้จักใช้ความเก่งนั้นให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย จึงจะได้ว่าเก่งจริง ส่วนใหญ่แล้วนักเรียนจะถือว่าตัวละครที่เก่งนั้นเป็นวีรบุรุษในใจของตนเองด้วย บางคนอยากเก่งแบบผู้เขียนเพราะมีรายได้ดี เป็นต้น เป็นความเป็นจริงอย่างหนึ่งที่พบคือไม่ว่าจะอยู่ในสังคมไทย หรือสังคมญี่ปุ่นซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการ์ตูนเหล่านี้ ล้วนเป็นสังคมที่นิยมยกย่องคนที่มีความสามารถทั้งสิ้น ไม่เห็นใครชื่นชมยกย่องผู้ที่ด้อยความสามารถหรือสถาบันใดมอบรางวัลให้คนไม่เก่งบ้าง ผู้ที่ไม่มีความสามารถจะรู้สึกว่าคุณทอดทิ้งกลายเป็นคนที่มีบมด้อย พยายามหลีกเลี่ยงหนีตัวเองจากสังคมเขาไปอยู่ในโลกของความฝัน โลกของจินตนาการ เมื่ออยู่ในโลกของจินตนาการ(การ์ตูน)ผู้ที่ไม่เก่งเหล่านี้จะสมมติว่าตนเองเป็นตัวละครในเรื่อง สวมบทบาทเช่นตัวละครที่มีความสามารถนั้นอยู่ ตัวเองก็จะกลายเป็นคนเก่งในโลกของจินตนาการได้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียนที่ไม่ค่อยน่าพอใจ ต่างก็สนใจและชอบอ่านการ์ตูนเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงหนีความจริงและในโลกของการ์ตูนตัวนักเรียนนั้นจะเก่งมากเท่าไรก็ได้

พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีพฤติกรรมประเภทนี้ ได้แก่

1. การประทุษร้ายต่อผู้อื่น
2. หลงอำนาจ
3. ลามก อนาจาร

1. การประทุษร้ายต่อผู้อื่น ทั้งทางร่างกาย ทรัพย์สิน หรือจิตใจ พฤติกรรมนี้นักเรียนส่วนใหญ่ ทราบว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ ไม่ควรกระทำดังความคิดเห็นต่อไปนี้

ด.ญ. สุวรรณ์ ลือสุขประเสริฐ "อ่านเรื่องคำสาปพาโรห์แล้วไม่ชอบไอซิสมากที่สุด เพราะไอซิสเป็นคนไม่ดี ชื่อจจา จะไม่ยอมให้ใครได้ดีกว่าตัวเอง คนที่เป็นคู่แข่งจะต้องตายทุกคน ทั้งคู่แข่งในเรื่องความรักและอำนาจ ความรักที่ไอซิสต้องการ คือตัวเมมphisน้องของตัวเอง ดังนั้นไอซิสจะพยายามฆ่าทุกคนที่เป็นอุปสรรคของความรัก ที่ได้ฆ่าไปแล้วก็มีเจ้าหญิงแห่งอัสซีเรีย และได้พยายามฆ่าแครอลแต่ที่ผ่านมายังทำไม่สำเร็จ ส่วนเรื่องอำนาจนั้น ไอซิสถือว่าเป็นเสียงเรียกร้องของประชาชน ที่ต้องการให้ตนเป็นผู้รวบรวมอียิปต์เหนือกับอียิปต์ได้เข้าด้วยกัน ประเทศอียิปต์จะได้ยิ่งใหญ่ที่สุด สำหรับตัวเองไม่เคยคิดฆ่าใครอย่างไอซิส มีก็บางทีทะเลาะกับน้อง แต่นี่ยังถูกแม่ว่าเลย ถ้าทำมากกว่านี้คงตายแน่"

สุวรรณ์ มีความคิดเห็นว่าการฆ่ากันเป็นสิ่งไม่ดี ไม่สมควรกระทำ เช่นเดียวกับวาสนา ที่คิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย ทำลายอาคารบ้านเรือนว่า

ด.ญ. วาสนา เข้มทอง "ความสนุกของเรื่องดราคอนบอลก็อยู่ที่การต่อสู้ ได้เห็นการใช้ไหวพริบในการต่อสู้ การแสดงท่าทางการต่อสู้ ได้ลุ้นว่าทำต่อไปจะใช้อะไร สู้แล้วจะชนะหรือไม่ บางทีก็ทำลายข้าวของอย่างตอนที่หุ่นยนต์ดร. เกโร เดินทางมา เพื่อจะฆ่าหองคงนั้น ได้เข้าไปในเมืองเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับหองคง ขณะนั้นเพนชินยังเป็นผู้พบหุ่นยนต์ก่อนเกิดการต่อสู้กันได้ทำลายอาคารบ้านเรือนรวมทั้งชีวิตคนด้วย ในที่สุดเพนชินยังตาย หองคงตามมาพบ และบอกว่าถ้าจะต่อสู้กับตนขอให้ไปต่อสู้นอกเมือง หรือตอนที่เซลบรากุมด้ว้ขึ้นมาต้องดูคุดพลัง

ชีวิตของมนุษย์จำนวนมากแล้วจะทำให้ตัวเขลมีกำลังมากขึ้น ในคราวนั้นก็ทำให้คนเสียชีวิตไปมากเหมือนกัน ตอนที่อ่านนั้นรู้สึกว่าเขาเป็นคนไม่ดีเลยทำร้ายคนอื่นที่ไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเลย อ่านแล้วรู้สึก ว่าถ้าเป็นเรื่องจริงทำไม่ได้ที่อยู่ดี ๆ จะฆ่าคนจำนวนมากหรือทำลายอาคารบ้านเรือนได้ จะเป็นไปได้เฉพาะประเทศที่เขาทำสงครามเท่านั้น การฆ่าคนยังงี้ก็เป็นสิ่งไม่ดี อ่านแล้วไม่เคยคิดจะไปสู้กับใครแบบนั้น ขนาดที่เป็นผู้ชายเขายังไม่ต่อยกับใครเลยตัวเองเป็นผู้หญิงจะทำได้ยังไง กับเพื่อนในห้องเวลาโกรธกันอย่างมากถึงนอน ไม่พูดด้วยแค่นั้น"

นอกจากการฆ่าคนหรือทำลายข้าวของแล้ว การทำร้ายร่างกายแบบอื่นที่ไม่ถึงกับเสียชีวิตก็ไม่ควรมี ถ้ามีคนประเภทนี้คงไม่มีใครคบหาด้วย ความคิดนี้คล้ายกับความคิดเห็นของพัชรลดา ที่ว่า

ค.ญ. พัทธลดา พ่วงเจริญ "เรื่องโคเรมอน ตัวละครที่ร้ายกว่าเพื่อนเห็นจะเป็นใจแอนท์ที่ชอบกัณแก๊งผู้อื่น จะมีอยู่ 2 คนที่ถูกทำร้ายบ่อย คือ โนบิตะกับซาเนโอ๊ะ กับ โนบิตะ จะมีทั้งการแกล้งและการทำร้ายร่างกายแต่ไม่รุนแรงถึงกับชีวิตอย่างมากก็แค่พักช้าเท่านั้น ส่วนกับซาเนโอ๊ะนั้นจะแค้นแกล้งเท่านั้น เพราะซาเนโอ๊ะจะมีของเล่นมาให้ใจแอนท์ ยืมเสมอและใจแอนท์เองก็คิดว่าซาเนโอ๊ะเป็นลูกน้องของตน ถ้าเป็นจริงแล้วคงไม่มีใครยอมโดนแกล้งโดนทำร้ายได้ตลอดอย่างนี้ ถ้าไม่หาทางตอบโต้ ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงไม่คบค้าด้วยแน่ ถ้ามีเพื่อนอย่างใจแอนท์ ไม่ฟ้องครูสงสัยเลิกคบไปแล้ว ใครจะยอมให้เพื่อนแกล้งได้ทุกวัน เพื่อนในห้องมีแต่ตัวโตแบบใจแอนท์แต่ไม่มีใครมีนิสัยชอบแกล้งเพื่อนเหมือนใจแอนท์ ถ้ามีสงสัยต้องอยู่คนเดียวแน่เลย"

ความคิดเห็นของนักเรียนหญิงส่วนใหญ่จะไม่ชอบให้มีการทำร้ายกัน ไม่ว่าจะมีความรุนแรงมากหรือน้อยก็ตาม พิศดาและดวงกมลก็มีความคิดอย่างเดียวกันว่า

ค.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "ที่อ่านโคทาโร่เพราะเห็นว่ามันสนุกดี ตลก แต่ไม่ชอบอ่านตอนที่มีการต่อสู้มาก ๆ ไม่รู้ว่าเพราะอะไรแต่ไม่ชอบ จะเลือกอ่านตอนที่มีการต่อสู้หน่อย ๆ อย่างตอนตลุยแดนคนตรี แต่ถ้าในเรื่องมีก็จะอ่านแบบข้าม ๆ ไม่สนใจส่วนของการต่อสู้สัก จะดูแค่ผลการต่อสู้เท่านั้นว่าใครแพ้ใครชนะ แต่ในช่วงของการต่อสู้บางทีก็จะมีอะไรที่ตลก ๆ

อยู่ด้วยอย่างโรคทาร์ เขาชอบใช้ท่าเตะฝ่าหมาก ไม่อยากให้มีเรื่องสู้กันแบบนี้จริงๆ ในห้องอย่างมากก็ทะเลาะกันธรรมดา แต่บางที่ผู้ชายก็ต่อยกันอย่างดูกับตัวละคร แล้วก็โดนครูตีไม่รู้จะทะเลาะกันทำไม เวลาโกรธกับเพื่อนก็ไม่พูดด้วยแค่นั้น ไม่เห็นจะต้องไปทำร้ายกันเลย"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร "เรื่องคำสาปพาริห์จะไม่ชอบไอซิสเลย เพราะชอบฆ่าคน ฆ่าไปตั้งหลายคนแล้ว คนที่ถูกฆ่าจะเป็นคนที่มาแย่งความรักจากเมมphisไป กับพวกที่ไอซิสคิดว่า เป็นฝ่ายตรงข้าม คนที่ไอซิสอยากฆ่าแต่ยังฆ่าไม่ได้ก็มีแต่แคโรล เรื่องโรคทาร์ก็จะไม่ชอบพวกจาร์โคเลย พวกนี้ชอบใช้กำลังบังคับให้คนทำตาม แรก ๆ ก็ให้ทำตามกฎของโรงเรียน หลัง ๆ ก็เป็นทำตามกฎทำตามความต้องการของกลุ่มทำยังกับพวกมาเพี้ยนนะ เวลาพวกนี้สู้กันที่เรียกว่ากระตุกกระเดี้ยวหักเลย บางคนตายไปก็มี พวกนี้ดูจริง ๆ ถ้าใครอยู่กับพวกนี้ถ้าไม่เป็นพวกเขา มีหวังตายแหงเลย ถ้าให้ไปอยู่กับพวกนี้ไม่เอาหรือกลัวถูกทำร้าย แล้วเดี๋ยวถูกตำรวจจับไม่คุ้มกัน เพื่อนในห้องก็ไม่เคยต่อยกันเลย เรื่องต่อสู้แบบนี้ไม่มีใครทำ อยู่ในห้องถ้านักเรียนชายแกล้งก็หยิกหรือไม่ก็ตี"

ความเห็นที่ผ่านมานักเรียนหญิงก็สอดคล้องกับความคิดของทรงวุฒิตัวว่า ในชีวิตจริงไม่น่าจะมีการทำร้ายกันเช่นนั้น แต่ความคิดเห็นในเรื่องการมีภาพการต่อสู้ การทำร้ายร่างกายตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงกับเสียชีวิต หรือการทำลายข้าวของอาคารบ้านเรือน สิ่งเหล่านี้ทรงวุฒียังคิดว่าควรมี เพราะทำให้เรื่องราวสนุกตื่นเต้น ชวนให้ติดตามว่าจะมีผลอย่างไร และเรื่องที่เกิดขึ้นทรงวุฒิรับรู้ว่ามีเรื่องจริง ตามที่ทรงวุฒิดักกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "ผมบอกแล้วเรื่องที่ผมชอบอ่านจะเป็นพวกต่อสู้ผมว่าสนุกดี ออก เรื่องดราคอนบอล พวกหงอกจะสู้กับพวกดร. เกรย์ หุ่นยนต์แปลง พวกเบจิด้าเป็นชาวดาวไซย่าเหมือนกัน พวกของฟรีซ แล้วก็เซล พวกนี้เป็นพวกไม่ตีชอบฆ่าคนที่ไม่มีความผิดชอบทำลายข้าวของ อย่างกลุ่มของฟรีซชอบทำลายดาวต่าง ๆ แล้ววเอาไปขายให้มนุษย์ต่างดาว ตอนไหนที่อ่านแล้วไม่มีสู้มันไม่สนุก สู้แบบพวกนี้มันก็แรงเหมือนกัน แต่มันไม่ใช่ว่าจริง ๆ นี่ สู้กันแรง ๆ การ์ตูนมันไม่เจ็บหรอก แล้วถ้าสู้เบา ๆ ตัวร้ายมันก็ไม่ตาย เรื่องดราคอนแล้วสก็เหมือนกันใช้ท่ากำลังกาย เวทย์มนต์ก็มี แลบบางที่ยังมีกำลังแฝงอีก สู้กันที่ถ้าไม่เจ็บก็ตาย

แต่พวกบิศาจที่อยู่อย่างจะรักษาตัวเองได้ไม่ค่อยตายแต่แรงไม่มีมากเท่าเก่าแล้ว เรื่อง โศกนาฏเวลาดูก็เป็นผู้เป็นพวกต่อแยะกัน ไม่ค่อยมีใช้อาวุธอย่างมากก็ใช้มีดบ้าง แต่ละเรื่องก็สนุกคนละอย่าง ละครากอนบอลใช้กำลังภายในสู้กัน เรื่องละครากอนเคลสที่ใช้การต่อสู้ที่มีอาวุธ พวกดาบ ขวาน หอก แล้วก็เวทย์มนต์ พลังแสงก็จะมี 2 คน คือ ไต่กับพ่อเพราะเป็นพวก อัสวินมังกร เรื่องโศกนาฏก็อย่างที่บอกใช้ศิลปะการต่อสู้พวกชกต่อย คาราเต้ ตอนไหนที่อ่านแล้วไม่มีสู้มัน ไม่สนุก สู้แบบพวกนั้นมันก็แรงเหมือนกัน แต่มันไม่ใช่จริง ๆ นี่ สู้กันแรง ๆ การ์ตูนมันไม่เจ็บหรอก ...ผมชอบอ่านเรื่องต่อสู้ก็จริงแต่ไม่ชอบสู้กับใครแล้วเจ็บด้วย แล้วก็ ไม่อยากถูกว่าด้วย"

การประทุษร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน หรือจิตใจของผู้อื่น ในความหมายของนักเรียนนั้น หมายถึง การทำร้ายร่างกายที่มีตั้งแต่ การทำให้บาดเจ็บเล็กน้อยประเภทพช้ำ หรือ บาดเจ็บมาก ประเภทขนขาหักหรือมากกว่านั้น ที่ร้ายที่สุดก็คือถึงกับเสียชีวิต การกระทำต่อทรัพย์สิน การทำลายอาคาร บ้านเรือน ถนนหนทาง หรือทรัพย์สินอื่น ๆ หรือการทำร้ายทางจิตใจ เช่น การกลั่นแกล้งเพื่อนด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เพื่อนเสียใจ ลักษณะที่แสดงออกมีตั้งแต่ทำร้ายร่างกาย ฆ่า จ้างวานให้ฆ่า ทำลายทรัพย์สิน หรือทำให้ผู้อื่นเสียใจ เป็นต้น การกระทำเหล่านี้รู้ว่าไม่ดี แต่นักเรียนบางคนก็ได้แสดงทัศนะว่าการทำร้ายร่างกาย ทรัพย์สินหรือจิตใจที่ปรากฏนั้น เป็นสิ่งที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน เป็นจินตนาการของผู้เขียน ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ นอกจากนี้นักเรียนบางคนยังกล่าวว่าไม่ชอบอ่านตอนที่มีการต่อสู้กัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ตามปกติมนุษย์เราจะพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เราเจ็บปวด หรือ ไม่สบายใจ ถึงแม้จะเป็นภาพที่ปรากฏในหนังสือแต่เวลาที่อ่านแล้วนึกตามก็จะทำให้สภาพของจิตใจได้รับความไม่สบายใจไปด้วย จึงหลีกเลี่ยงไม่อ่านสิ่งนั้น

2. หลงอำนาจ เป็นจริยธรรมที่ไม่ควรส่งเสริมอีกประเภทหนึ่งนักเรียนกล่าวว่า มีในหนังสือการ์ตูนเรื่องที่ตนอ่าน ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะและความหมายของจริยธรรมนี้ คือ

ค.ช. ปรีดา คงสุภาพศิริ " ผมไม่ชอบเบียดำในเรื่องดรากอนบอลเลย ที่จริงเขาเป็นคนเก่ง แต่ถือดีเกินไป เขากับหงอคงบินชาวไซย่าทั้งคู่ เขาเป็นเจ้าชายแต่หงอคงเป็น

ลูกของนักบวชธรรมดา นี่เองที่ทำให้เบจิด้าคิดว่าถึงแม้จะเป็นชาวไชยาเหมือนกัน ตัวเขา ต้องมีความเก่งกว่า เป็นไปไม่ได้ที่หงอคงจะเก่งกว่า ดังนั้นในการต่อสู้ทุกครั้งจะพยายามทำ ทุกวิธีทางให้เก่งกว่าหงอคงให้ได้ อย่างรวบรวมตราคอนบอลจะได้ขอพรจากเทพเจ้ามังกร ขอให้ให้มีชีวิตที่เป็นอมตะ แล้วก็อีกตอนที่เบจิด้าพยายามสู้กับหุ่นยนต์แปลงของดร. เกิร์ท ทั้งที่ ทรังครุสก็บอกแล้วว่าสู้ไม่ได้หรอก เบจิด้าก็สู้เพราะคิดว่าในโลกไม่มีใครเก่งกว่าตน ผล สู้ตายนอกจากตัวเองจะได้รับบาดเจ็บแล้ว ยังทำให้ผู้ที่ไม่รู้เรื่องต้องมาตายไปด้วย เบจิด้า เป็นพวกที่เชื่อมั่นในตัวเองมากเกินไป จนหลงตัวเอง ใครที่หลงตัวเองอย่างเบจิด้า ผมว่า นอกจากจะทำให้คนอื่นเดือดร้อนแล้วยังทำให้ตัวเองเดือดร้อนด้วย ไม่มีใครอยากให้ตัวเอง ลำบากหรือไม่สบายใจหรอก ผมคนหนึ่งละที่จะไม่ทำเพราะว่าเชื่อมั่นในตัวเองผมยังไม่ถ่อม มีเลย"

บริดาเห็นว่าการที่เบจิด้ามีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป จนถึงกับหลงตัวเอง คิดว่าตนเองเก่งกว่าทุกคน สิ่งที่จะทำให้ตนมีอำนาจสามารถครอบครองโลกหรือครอบครอง จักรวาลได้ แต่ความหลงในตัวเอง หลงในอำนาจนี้ทำความเดือดร้อนให้กับคนอื่น เช่นเดียวกับความคิดเห็นของสุวรรันที่เห็นว่า

ด.ญ. สุวรรัน ลือสุขประเสริฐ "ราชาภคิษัตริย์บาบิโลนเป็นพวกบ้าอำนาจ ต้องการ ให้ประเทศของตนยิ่งใหญ่ คิดว่าถ้าทำให้ประเทศมีอาณาเขตกว้างขวางขึ้นต้องทำให้อาณา จักรบาบิโลนยิ่งใหญ่ขึ้นด้วย ก็เลยแต่งงานกับไอซิสเพราะคิดว่าอยากจะรวมอียิปต์เป็นของตน ด้วยถ้ามีโอกาส แล้วไอซิสเองก็อยากให้ราชาช่วยกำจัดแครอลให้ สองคนก็เลยร่วมมือกันจะ ฆ่าแครอลเสีย ตอนหลังมีคนช่วยแครอลออกมาได้ ราคะเองก็ต้องหนีแทนที่ประเทศจะได้ยิ่งใหญ่ กลับกลายเป็นถูกประเทศอื่นว่าเอาอีก ไม่ได้เลยพวกบ้าอำนาจนี้ทำให้คนอื่นเขา เดือดร้อน เพื่อนในห้องหรือคนอื่นไม่เคยเห็นมี มีแต่ในกำรตุณ"

ความหลงอำนาจนั้นก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้อื่น เอนกก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่เห็นด้วยกับ ความคิดนี้ ดังที่สันะที่ว่า

ด.ช. เอนก เวชพันธุ์ "เรื่องโรคทวารี่ มีอยู่ตอนหนึ่งเขาเล่าถึงกำเนิดพวกจากราค"

ว่าพวกนี้เกิดมาจากมีนักเรียนเกเรเข้ามาเรียนในโรงเรียน ที่นี้พวกนี้ก็ชอบก่อเรื่องทำให้นักเรียนคนอื่นเดือดร้อน พวกชมรมการต่อสู้ทั้งหลายเลยรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มจาโคโคเพื่อปราบพวกเกเร โดยใช้หน้ากากปกปิดหน้าที่แท้จริง วิธีการปราบจะใช้วิธีการที่รุนแรง ใช้ทำร้ายร่างกายกัน เขาเรียกใช้ความรุนแรงสยบความรุนแรง พอรู้ว่าคนอื่นเขาก็กลัวก็ชอบแบ่งอวดอำนาจ หลัง ๆ ก็บ้าอำนาจมากขึ้นจนแทนที่จะทำร้ายพวกเกเร กลายเป็นว่ากลุ่มนี้กลายเป็นพวกเกเรเอง มีอำนาจแล้วไม่ใช้ในทางที่ถูก ผมไม่ทำอย่างพวกนี้แน่ ไม่เชื่อถามเพื่อนก็ได้"

การที่คนมีอำนาจและใช้อำนาจโดยขาดความยั้งคิด ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น แสดงว่าเป็นคนไม่ดี ตามความคิดของทรงวุฒิตัวว่า

ด.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช "พวกจอมราชาบีศาจในเรื่องตราคอนเคลวส์ พวกนี้ก็คิดว่าตัวเองเก่งน่าจะปกครองโลกทั้งหมดได้ ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ มังกร หรือบีศาจ ก็เลยพยายามครอบครองทั้ง 3 กลุ่มให้ได้ พวกบีศาจกับมังกรควบคุมได้อยู่แล้ว ก็เลยอยากควบคุมมนุษย์ด้วย แล้วก็ฆ่าคนจำนวนมาก จอมราชาบีศาจหลงตัวเองเกินไปแล้วไม่มีความพอใจในสิ่งที่ตัวเองมี เลยทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ไม่ดีเลย ในเรื่องตราคอนบอล พวกเบจิด้า พวกพรีช พวกคร.เกอร์เป็นพวกบ้าอำนาจ เรื่องโศกธาโร พวกจาโคโคกับบางชมรมพวกนี้ก็บ้าอำนาจ พวกบ้าอำนาจทุกเรื่องไม่มีเรื่องไหนเป็นคนดีเลย มีแต่ชอบทำให้คนอื่นเดือดร้อน ผมว่าตัวเองถึงแม้จะไม่ดีนักแต่ก็ไม่เป็นแบบพวกนี้แน่"

พฤติกรรมนี้ตามความคิดของนักเรียนหมายถึง การที่คนเรามีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป คิดว่าตัวเองดี ตัวเองเก่งมากกว่าใคร ดังนั้นตัวเองจะต้องเป็นหัวหน้า เป็นผู้นำของผู้อื่น คนอื่นอ่อนแอ คนอื่นไม่ดี และไม่ชอบให้ใครเก่งหรือดีเท่าตนเอง ถ้ามีคนเก่งหรือคนดีเท่าตนเองเมื่อใดก็จะหาทางกำจัดเสีย ลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมนี้มักเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง ใครจะมาขัดหรือทัดทานไม่ได้ ไม่สนใจว่าสิ่งที่ทำจะก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือเปล่า นักเรียนที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมนี้ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ คนที่มีลักษณะหลงตัวเองบ้างจะมีประโยชน์คือทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ถ้ามีมากจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และการที่คนเรามีอำนาจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ควรใช้

อำนาจนั้นในทางที่ถูก ใช้อย่างมีเหตุผล คิดพิจารณาให้ถ่วงว่าสิ่งที่กระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. ลามก อนาจาร พฤติกรรมนี้นักเรียนหลายคนกล่าวว่า เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครในการ์ตูนแสดงออก มีลักษณะอย่างไร

ค.ช. ทรงวุฒิ แสงวนิช " พวกของหงอคง บางคนก็ไม่ดีนักในบางที่ อย่างอาจารย์เต๋า อย่างอรอน ก็ชอบจับหน้าอก จับร่างกายของผู้หญิง ชอบส่งตายตาเจ้าชู้ บางทีก็ชอบพูดทะเลิง ๆ ถ้าทำอย่างนี้ก็ไม่ค่อยดี แต่เวลาอื่นส่วนมากดี เรื่องดรากรอนเควส์ห์ เพื่อนของอาจารย์อ่าบั้นก็เหมือนกันเก่ง เรื่องเวทย์มนต์ ช่วยฝึกไต กับบีบให้รู้จักคลาตามากขึ้นแล้วก็มีพลังมากขึ้นแต่ที่ไม่ดีก็มีเหมือนกันเลยชอบจับหน้าอกมาูบางทีก็จับขามามูด้วย เรื่องโรทาทาร์ ตัวโรทาทาร์เองนะจอมลามกเลย มีทั้งแอบดูผู้หญิงอาบน้ำบ้าง เปลี่ยนเสื้อผ้าบ้าง ขรมยชุดชั้นในก็มี แถมบางที่มีรูปมายูมิใส่แค่ชุดชั้นในก็มี ที่จริงรูปพวกนี้ผมก็ชอบดูเหมือนกัน แต่ดูลับไม่เลยทำตาม เพื่อนผู้หญิงในห้องทำแบบนี้ไม่ได้หรือคนเดียวรอนห้องครูแล้วรอนทำโทษ ผมไม่เคยแอบดูผู้หญิงหรือออก อย่างมากก็แซว"

จากความคิดเห็นของทรงวุฒิทำให้เราทราบว่า การที่หนังสือการ์ตูนนั้นมีภาพที่เรียกว่าลามก ในความคิดของนักเรียนนั้นเห็นว่าไม่ใช่เรื่องที่ผิด กลับเป็นการดีที่อ่านแล้วสนุกมีอารมณ์ดี และเมื่ออ่านหรือเห็นพฤติกรรมของตัวละครแล้วไม่เกิดการเลียนแบบไปปฏิบัติ เพราะนักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ถึงค่านิยมของคนไทย ที่ไม่ชอบการเปิดเผยเกี่ยวกับเรื่องเพศ การกระทำตามอย่างตัวการ์ตูนอาจจะทำให้ตนเองได้รับการลงโทษได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับความคิดของ เอนกที่กล่าวว่า

ค.ช. เอนก เวชพันธุ์ "การ์ตูนที่อ่านถ้ามีแต่เรื่องต่อสู้แล้วก็พระเอกชนะผู้ร้ายแค่นั้นก็ไม่สนุกต้องมีย่างอื่นด้วย อย่างโรทาทาร์ก็มีทะเลิงบ้างทะเลินบ้าง บางทีตัวจะตายก็ยังไม่วายทะเลิง อย่างตอนที่เรดิโอรู้ว่าจุดอ่อนของโรทาทาร์อยู่ที่มายูมิที่จับมายูมิไป โรทาทาร์เข้าไปช่วยก็ต่อสู้กัน โรทาทาร์ได้รับบาดเจ็บ เรดิโอเอาเล็บไปมีดกรีดกระโปรงมายูมิขาดจนเห็นกางเกงชั้นใน ตอนนั้นโรทาทาร์โกรธมากแล้วบอกว่า คนที่จะดูกางเกงในมายูมิได้มีตัวเอง

คนเดียว เรื่องดราคอนบอล ผู้เฒ่าแต่ก็ชอบจับกันจับหน้าอกผู้หญิง อย่างบ๊อบในเรื่อง ดราคอน เควสท์ก็เหมือนกันที่เห็นผู้หญิงสวย หรือนุ่งน้อยท่อน้อยไม่ได้ ตกตะลึงเลยตอนที่ องค์กรหญิงเพื่อนได้ใส่ชุดแบบบิกินีตาก้างเลย เรื่องที่มีแบบนี้ก็ชอบบ้างแต่ไม่เคยทำแบบนี้ ทำ ไม่ได้ครับ ไม่รู้สิริรู้แต่ว่าทำไม่ได้"

ส่วนความเห็นของนักเรียนหญิงเกี่ยวกับเรื่องนี้เห็นว่า บางครั้งภาพที่น่าเสนอหรือ พฤติกรรมที่น่าเสนอนั้นทะเล่หรือลามกมากเกินไป ควรลดระดับของความลามกลงบ้างเพราะ เกรงว่าจะเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นได้ ดังที่สนะของพิรดาที่ว่า

ด.ญ. พิศดา แม้นเจริญ "เรื่องโคทาโร่ ตัวโคทาโร่มีทั้งส่วนดีและไม่ดี ที่ดีอย่าง ช่วยเหลือเพื่อน โดยเฉพาะมายูมิใครจะมาทำอันตรายไม่ได้ องค์กรหญิงคาร่าโคทาโร่ก็ช่วย เทนโคจิโคทาโร่ก็รัก เขารักเพื่อนของเขาหมดทุกคน ส่วนที่ไม่ดี อย่างความลามก โคทาโร่ ลามกมาก ไม่เคยเรียนหนังสือเลย ในชีวิตจริงคงไม่มีใครจะโคตเรียนไปแอบดูทุก ๆ ชมรม มีก็ไปแอบดูนิด ๆ หน่อย ๆ ชมรมของโคทาโร่จะอยู่ตรงกลางมีชมรมต่าง ๆ ของนักเรียน หญิงอยู่รอบ ๆ แล้วก็ชอบขโมยกางเกงในผู้หญิงด้วย การแอบดูกับขโมยกางเกงในผู้หญิง เป็นสิ่งไม่ดี ไม่น่าทำให้โคทาโร่ทะเล่ขนาดนี้ เพราะคนอ่านส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อาจจะ เอาตามอย่างได้"

ด.ญ. ดวงกมล พ่วงกระแสร " เรื่องโคทาโร่ก็ชอบ มีการต่อสู้พวกคาราเต้ เรื่อง มันสนุกด้วย โคทาโร่ก็น่ารักตั้งแต่ทะเล่สิ่งชอบดูผู้หญิงเปลี่ยนเสื้อผ้า อย่างตอนองค์กรหญิงคาร่า โคทาโร่ประกาศเลยว่าจะขโมยกางเกงในองค์กรหญิงให้ได้ บางทีก็มีรูปไปด้วยอย่างมายูมิ สวมกางเกงในอย่างเดียว บางทีก็มีรูปมายูมิกับโคทาโร่นอนเตียงเดียวกันแล้วทั้งสองคนก็ ใส่อุปกรณ์ใน แล้วอีกอย่างหนึ่งมายูมิวิธีรักษาให้โคทาโร่มีกำลังเพิ่มได้เร็วด้วยการจูบ หน้าผาก ไม่รู้สิริรูปพวกนี้บางตอนก็ว่ามีมากเกินไป ไม่ชอบเหมือนกัน มีได้แต่อย่างมากนัก เรื่องนี้เหรอจริงๆ แล้วทำแบบนี้ในโรงเรียนไม่ได้หรอกโคตครุตีแน่เลย เพื่อนในห้องไม่มี ใครเหมือนโคทาโร่หรอก มีแต่พูดทะเล่สิ่งนิด ๆ แค่นั้นเอง"

ในทัศนะของดวงกมล เห็นคล้ายกับพิรดา ว่าไม่ควรมีความลามกมากนัก แต่ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรนำเสนอ และคิดว่าคงไม่มีการเลียนแบบในชีวิตประจำวันแน่ เพราะอย่างน้อยก็จะถูกลงโทษ

พฤติกรรมนี้มีผู้ให้ความเห็นทั้งชายและหญิง ต่างก็เห็นว่าไม่ควรปฏิบัติแบบเดียวกับการ์ตูน พฤติกรรมตามความหมายนี้หมายถึง การไม่สำรวมในเรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงกิริยาเจ้าชู้เวลาเห็นผู้หญิงน้อยหม่นน้อย การถูกเนื้อต้องตัวในบริเวณที่ไม่สมควร เช่น หน้าอก ขา การแอบดูผู้หญิงอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า หรือ การขโมยชุดชั้นในผู้หญิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่านักเรียนชาย 2 คนยอมรับในพฤติกรรมของตัวเองละครในเรื่องการแสดงออกเรื่องเพศในหนังสือ แต่จะไม่แสดงออกแบบเดียวกัน เพราะในสังคมไทยไม่ยอมรับการแสดงออก เช่นนี้ สิ่งเหล่านี้มีได้คือคิดไว้ในใจ นั่นคือการเก็บกคความรู้สึกนี้ ในรูปของความทรงจำ อารมณ์ ความปรารถนา หรือความปรารถนาในจินตนาการ (Wish - fulfilling Fantasies) ซึ่งเป็นกลไกป้องกันตัวเอง เป็นการปฏิเสธสิ่งที่ทำให้เจ็บปวด หรือไม่สบายใจและรวมทั้งสิ่งที่มีต้องการ (สิ่งที่ต้องประสพอยู่ตามความเป็นจริงของโลกภายนอก) ด้วยการใช้วิธีคิดฝันหรือจินตนาการเอาเองตามใจชอบ นอกจากนี้การเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกับสิ่งที่ต้องการให้เป็นในชีวิตจริง ก็สามารถทำให้เกิดจินตนาการขณะเปิดรับ และสามารถลดความเครียดความกังวลลงไปได้ ไม่ต้องเก็บกคความรู้สึกนั้น นั่นคือ การได้อ่านการ์ตูนที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเพศบ้างนี้ ทำให้จิตของเราระบายความรู้สึกที่ต้องเก็บกคนี้ได้

จะเห็นได้ว่าจริยธรรมที่เด็กได้รับจากหนังสือแบบเรียนภาษาไทยและหนังสือการ์ตูนนั้นมีทั้ง จริยธรรมที่ควรส่งเสริมให้ปฏิบัติและพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรส่งเสริมให้ปฏิบัติ เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนักเรียนพบว่า นักเรียนรับรู้ว่ามีจริยธรรมอยู่ การรับรู้หรือได้รับซึ่งจริยธรรมเหล่านั้นส่วนหนึ่งเพื่อผลทางการศึกษา และส่วนหนึ่งเพื่อการปฏิบัติตนในสังคม ส่วนจริยธรรมที่ได้รับและรับรู้จากการ์ตูนนั้นเป็นการได้รับด้วยสามัญสำนึกของตนเองไม่มีการบังคับ แต่จะเห็นว่าพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับจริยธรรมที่ควรปฏิบัติบางอย่างนั้นในหนังสือการ์ตูนนำเสนอรุนแรงมากเกินไป

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการนำจริยธรรมที่ตนได้รับไปปรับใช้ในสังคมนั้น จะเห็นได้ว่านักเรียนมิได้เลียนแบบ พฤติกรรมที่พบในสื่อทั้งสองชนิดโดยตรง มีการเลือกปฏิบัติตามความคิดของตนเองบ้าง ของพ่อแม่ผู้ปกครองบ้าง หรือบางทีก็ปฏิบัติตามค่านิยมของสังคมว่า การกระทำเช่นนั้นสมควรกระทำเมื่อทำแล้วได้รับการยกย่องจากสังคมว่าดี แต่การกระทำบางอย่าง ไม่สมควรกระทำ ถ้าทำจะถูกลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ประณาม ตีตัก เป็นต้น และนอกจากนักเรียนบางคนจะรู้ว่ามิจริยธรรมอยู่ สามารถแยกได้ว่าเป็นจริยธรรมที่ควรกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่ควรกระทำ แล้วยังดูความเหมาะสมของเวลาและโอกาสที่จะเลือกปฏิบัติจริยธรรมนั้นด้วย ดังจะเห็นได้ จากความคิดเห็นของนักเรียนที่กล่าวไว้ ถ้ามีเหตุการณ์เช่นนั้นจะกระทำ หรือไม่กระทำ แสดงให้เห็นว่านักเรียนเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ตนเองพึงพอใจ สบายใจ ตนเองมีความสุข ทั้งความพึงพอใจที่ได้รับทันที หรือความพึงพอใจที่ได้รับภายหลังจากที่ได้ปฏิบัติพฤติกรรมนั้น ๆ แล้ว ดังความคิดเห็นของ Freud (อ้างถึงใน Stephenson 1968) เกี่ยวกับความพึงพอใจ(Pleasure) และความเป็นจริง (Reality) ที่สันนิษฐานว่า มนุษย์พยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด แต่จะแสวงหาความพึงพอใจ จริยธรรมใดที่นักเรียนคิดว่า เมื่อปฏิบัติแล้วไม่ถูกผู้อื่น (พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน สังคม) ตำหนิ ประณามก็จะกระทำได้ ยิ่งปฏิบัติตามจริยธรรมใดแล้วได้รับรางวัล ได้รับคำชมเชย แม้เพียงน้อยนิด ก็จะทำทันที และจะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เมื่อปฏิบัติแล้วจะถูกตำหนิ ประณาม หรือลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ สิ่งนี้อาจจะช่วยอธิบายถึงสิ่งที่นักเรียนกระทำหรือเลือกกระทำได้

นักเรียนหลายคนได้กล่าวว่าจริยธรรมที่ได้รับนั้นไม่ใช่ได้รับจากแบบเรียนภาษาไทย หรือหนังสือการ์ตูนเท่านั้น ยังได้รับจากสถาบันอื่นในสังคมด้วย เช่น สื่อมวลชนแขนงอื่นที่นักเรียนสนใจเปิดรับ หรือแม้กระทั่งสถาบันครอบครัว(พ่อแม่) ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดจริยธรรมให้แก่สมาชิก ทั้งในวัยเด็กและอาจครอบคลุมไปถึงวัยอื่นด้วย เพราะครอบครัวให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรักความอบอุ่น รวมทั้งมีวิธีการลงโทษ และให้รางวัลแก่สมาชิก จึงทำให้มีอิทธิพลในการปลูกฝังจริยธรรมเป็นอย่างมาก ดังนั้น พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก หรือมีความรับรู้ในจริยธรรมนั้น ๆ อาจจะเป็นผลมาจากสถาบันอื่น โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวมากกว่าหนังสือแบบเรียนภาษาไทย (ซึ่งใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาในการถ่ายทอดจริยธรรมแก่เยาวชน) หรือหนังสือการ์ตูนก็เป็นได้